הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר נשים

כסף משנה על משנה תורה, הלכות אישות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות אישות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-אישות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 7
פרק ד 12
פרק ה 16
פרק ו 17
פרק ז 20
פרק ח 28
פרק ט 28
פרק י 31
פרק יא 32
פרק יב 33
פרק יד 36
פרק טו 39
פרק טז 39
פרק יז 42
פרק יח 45
פרק יט 47
פרק כ 48
פרק כא 48
פרק כב 50
פרק כג 54
פרק כד 57
פרק כה 62

פרק א

הלכה ב

ובאחד משלשה דברים וכו' בביאה ובשטר מהתורה ובכסף מדברי סופרים. זה דבר קשה היאך כתב שהכסף מדברי סופרים שהרי למדו קידושי כסף קיחה קיחה משדה עפרון וכל דבר הנלמד באחת מי"ג מדות הוי דבר תורה. ומצאתי כתוב שהרמ"ך בהגהותיו העיד שרבינו עצמו הגיה בספרו ושלשתן דבר תורה וגם אני מצאתי כן בתשובות ה"ר אברהם בנו מכל מקום לי נראה שאין עדותו נכון ממ"ש רבינו עצמו בפ"ג וממה שכתב בספר המצות שלו וכמו שכתב ה"ה, ומה שכתב רבינו שהכסף הוא מדברי סופרים הוא מן השורש השני שהניח הרב בספר המצות וכו'. ודע שאני מצאתי סעד לדברי רבינו מדתנן בפרק הנחנקין (סנהדרין דף פח) חומר בדברי סופרים מד"ת האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב (ובגמרא) אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע הרי דלארבע טוטפות קרי דברי סופרים אע"פ שהם דאורייתא שהרי זקן ממרא אם הורה לעשות חמש טוטפות ממיתין אותו והא פשיטא דאין ממיתין אלא אם כן הורה לעשות הפך הדבר שהוא מדאורייתא ואם כן ע"כ דדברי סופרים קרא לדבר שהוא דאורייתא אלא שאינו מפורש בתורה וקרינן ליה דברי סופרים כלומר דבר שאילו לא שקבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך. ויש עוד ראיה לדבר מדתנן בפ"ו דמקואות (דף ק"ל) עירוב מקואות כשפופרת הנאד ספק כשפופרת הנאד ספק שאינה כשפופרת הנאד פסולה מפני שהיא מן התורה וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, ושנו בתוספתא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספיקן טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספיקו טמא ויקשה על זה מה שאמרו בריש עירובין שיעורין הלכה למשה מסיני *הלכך ע"כ לומר שדברי סופרים מיקרי כל דבר שאינו מפורש בתורה אע"פ שאותו פירוש מקובל מסיני והוא דבר תורה וממיתין ועונשין עליו מיקרי דברי סופרים מהטעם שכתבתי. ועוד קצת ראיה מדתניא בפרק השולח (גיטין מב) בכולן עבד יוצא בהן לחירות וצריך גט שחרור מרבו דברי רבי ישמעאל רבי מאיר אומר אינו צריך ר"א אומר צריך ר"ט אומר אינו צריך ר"ע אומר צריך המכריעין לפני חכמים אומרים נראין דברי רבי טרפון בשן ועין הואיל ותורה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר איברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס הא קראי קא דרשינן אלא אימא הואיל ומדרש חכמים הוא. ופירש רש"י בכולן כ"ד איברים האמורים במסכת נגעים עבד יוצא בהן

לחירות דמומין שבגלוי הם ואינם חוזרים כשן ועין ואיתרבו בכלל ופרט בפרק קמא דקידושין עכ"ל. ובהכי ניחא מאי דקשיא ליה לרש"י בריש כתובות (דף ג') על המפרשים הא דקאמר גמרא כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ומקשה עליה תינח קדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר דהיינו לומר קדיש בכספא דקידושי דרבנן נינהו והקשה עליהם דאי אפשר לומר כן חדא דדבר הלמד בגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא ועוד דאי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתו ולדרך רבינו ל"ק ולא מידי דהא דבר הנלמד בג"ש דבר תורה ממש הוא וסוקלין על ידו ומביאין קרבן על שגגתו ככל דברים המפורשים בתורה ולא קרי להו דרבנן אלא לומר שאלמלא שהם קבלוהו כן מסיני לא היינו מפרשים אותו כך ומאחר שהוא כן שייך לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו': *[עי' מ"ש רבינו בעצמו בפירושו פי"ז דכלים משנה ב' ע"ש היטיב]: כתב הר"א בנו של רבינו שהקשו לו על מה שכתב רבינו מצות עשה של תורה לקדש את האשה ממ"ש בפרק אלו מגלחין (מ"ק דף יח) לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לארס דלא עביד מצוה שאסור אלא אפילו לישא דקא עביד מצוה נמי אסור. ותירץ שבמנין המצות בתחלת ההלכה אמר שהמצוה לישא אשה בכתובה וקידושין ולא אמר לקדש אשה וזה שאמר וליקוחין אלו מצות עשה לפי שהיא תחלת מצות הנישואין אבל אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין:

הלכה ד

קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה וכו'. הקדים זה כדי לתת טעם למה מנגדין למקדש בשוק או בלא שידוכים: כתב הרב המגיד ולדעת רבינו ודאי כך היא הגירסא פילגשים קידושין בלא כתובה ואין דבריו מכוונים שהרי רבינו עצמו כתב בפרק ד' מהלכות מלכים אצל המלך פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא בייחוד בלבד קונה אותה ומותרת לו אבל ההדיוט אסור בפילגש אלא באמה עבריה בלבד אחר ייעוד עד כאן לשונו. והרמב"ן בתשובה כתב דפילגש מותרת להדיוט שהרי דוד נשא אותה ולא הוזכר בכתוב ולא בגמרא הפרש בין מלך להדיוט ומצינו גדולי ישראל נושאים אותה שנאמר ועיפה פילגש כלב ילדה וכו' וגדעון שופט ישראל שדיבר בו השם כתיב בו ופילגשו אשר בשכם ילדה לו ופילגש בגבעה אילו היתה אסורה עליו לא אמר הכתוב ויקם אישה וילך וכתיב ויאמר אבי הנערה אל חתנו וגם הוא היה מתבייש בזמתו ועוד האריך בדבר ואין מכל אלה תשובה על רבינו דאיכא למימר דהנך פלגשים היו אמה העבריה אחר ייעוד. ודע שראיתי להרמב"ן שכתב בתשובה הנזכרת לעיל וז"ל וגם דברי הרמב"ם אינם לאסור פילגש ולהתירה למלך אלא כך אמר

וכל הבועל אשה לשם זנות לוקה מפני שבעל קדשה ולשם זנות היינו שפוגע בה ובעלה ולא יחדה לעצמו לשם פילגשות דהיינו קדשה ולא אמר כל הבועל בלא קידושין לוקה וכן בהלכות מלכים כשהזכיר פילגשים במלך לא הזכיר כלל שהוא היתר מיוחד לו עד כאן לשונו. ויש לתמוה איך העביר עיניו ממ"ש אבל הדיוט אסור בפילגש וכו' ושמא היה זה חסר בספר שבידו. ועם היות שהרמב"ן סובר שפילגש מותרת להדיוט כתב בסוף אותה תשובה לשואל ואתה במקומך תזהירם מן הפילגש שאם ידעו ההיתר יזנו ויפרוצו ויבואו עליהן בנדותן:

הלכה ו

ויש נשים אחרות שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים. קשיא לי שלשון קבלה נופל על דבר מקובל מפי משה רבינו ע"ה או נלמד מי"ג מדות ומאחר שאיסור שניות הוא מגזירת חכמים כדאיתא בפרק שני דיבמות (דף כ"א) לא יצדק לומר בהן לשון קבלה:

בת בן בן אשתו בת בת בת אשתו. בפרק כיצד (שם כב) תני רבי חייא שלישי שבבנו ושבבתו שבבן אשתו ושבבת אשתו שנייה, וקשיא לי מאחר שרבינו מנה בזרעו ד' בת בת בנו בת בן בנו בת בת בתו בת בן בתו למה לא מנה בזרע אשתו גם כן ד' בת בת בן אשתו בת בן בן אשתו בת בת בת אשתו בת בן בת אשתו ויעלו השניות למנין כ"ב וא"ת שהטעם שלא כתב בזרע אשתו כי אם שתים מפני שבכללן הן השתים האחרות אם כן גם בזרעו לא ה"ל לכתוב כי אם השתים ולא יעלה מספר השניות כי אם י"ח:

פרק ב

הלכה ד

היתה בת עשרים פחות שלשים יום וכו'. כתב ה"ה אבל כל שאר מפרשים ראיתי שפירשו שיצאו כבר וכו'. הטור כתב על מה שנמצא בספרי רבינו שהוא ט"ס וכך יש להגיה אם היא בת י"ט שנה ושלשים יום אם לא נראו בה כל סימני אילונית עדיין קטנה היא: כתב ה"ה בקצת ספרי רבינו יש כל סימני אילונית. ואע"פ שיש באיש חילוק סובר רבינו דבאילונית בעינן כולהו. ול"נ דאף לספרים דלא גרסי כל מאחר שלא כתב באילונית נראה בה אחד מסימני אילונית כמ"ש בסריס נראו בו אחד מסימני סריס משמע דבאילונית כולהו סימנין בעינן:

הלכה יז

שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום וכו' וצריכות להיות במקום אחד. איני יודע מה פי' במקום אחד דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא כמ"ש ה"ה שפירש מקום אחד דקאמרי רבנן [בית הערוה בדוקא] לא היה צריך לכתבו שכבר כתב צריכות שיהיו במקום הערוה ואם לומר שבמקום הערוה עצמו צריכות להיות שתיהן למעלה או שתיהן למטה או שתיהן על איברי הזרע אבל אחד למעלה ואחד למטה או אחד על איברי הזרע לא, זו מנין לו:

הלכה כ

כשבודקין הבת בין בתוך הזמן וכו'. כתב הרמ"ך לא נהירא שיהו הנשים נאמנות תוך הזמן דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה דהתורה לא האמינה אשה לעדות אבל אחר זמן כיון דמסייע חזקה דרבא דחזקה הביאה סימנין האשה נאמנת וכ"פ הרי"ף וצ"ע מה שפסק זה הרב עכ"ל:

פרק ג

הלכה ו

אמר לה או כתב לה הרי את אשתי וכו' הרי את חרופתי וכו' הרי זו מקודשת. בפרק קמא דקידושין (דף ו') איבעיא להו חרופתי מהו ת"ש האומר חרופתי מקודשת שנאמר והיא שפחה נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה ופרכינן ויהודה ועוד לקרא ומסקינן אלא ה"ק האומר חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה. וכתב הר"ן כתב רש"י דס"ל כמ"ד בשפחה כנענית הכתוב מדבר דלא תפסי בה קידושין כלל ומעיקרא דמייתי לה מקרא סבר לה כר"ע דאמר בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר ואפילו למ"ד בפרק השולח (גיטין מ"ג) דלא תפסי בה קידושין כלל כיון דאשכחן לשון חרופה בענין אישות דנחרפת היינו מיועדת ואיתי ואיתיה גבי שפחה חציה בת חורין דאע"ג דלא תפסי בה קידושין שייכי בה בצד חירות שבה כי אמר הרי את חרופתי ומכוין לשם קידושין מהני. ונראה שלפיכך כתב הרמב"ם דהאומר חרופתי ה"ז מקודשת סתם ומשמע בכל מקום משום דקי"ל כר"ע דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר [וראיתי שהקשו היאך אפשר דטפי עדיף לשון חרופה שפירושו מיועדת משום דאיתיה בחציה בת חורין מאמה העבריה דשייכי בה קידושין גמורין וכתיבא בה לשון יעוד ואפ"ה מספקא לן מיועדת לי מהו. והא ל"ק לי מידי דלשון יעוד דכתיב באמה העבריה לשון מושאל הוא בודאי ולא לשון מיוחד באישות כדכתיב הילכו שנים

יחדיו בלתי אם נועדו אבל חרופתי גבי אישות דחציה שפחה וחציה בת חורין אפשר שהוא מיוחד בו] אלא מיהו קשיא לי כיון דבעיא היא בגמרא חרופתי מהו ולא איפשיטא שתהא מקודשת גמורה אלא ביהודה נהי דמעיקרא הוה ס"ל דמקודשת למ"ד דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר [אבל] כיון דלא סליק הכי ואידחי ליה היכי נסמוך אהא ונימא דמקודשת גמורה היא ולא ניחוש לקידושי שני הא ודאי לא נהירא ומש"ה משמע דחרופתי הויא ספק מקודשת עכ"ל. והריטב"א כתב בחידושיו שטעמו של רבינו משום דהאי תנא דקתני דלא הויא מקודשת אלא ביהודה משום דנחרפת דקרא [לא] הוי לשון קידושין דבשפחה כנענית הכתוב מדבר [כו'] דשייך צד קידושין בה והוי נחרפת לישנא דקידושין עכ"ל. ועדיין קשה דהא משמע בהשולח דאפילו למ"ד התם דתפסי בה קידושין ספק קידושין הן דתניא ואם נשתחררה קבלה קידושין מאחר מקודשת מספק. וי"ל דאפילו למ"ד התם דלא תפסי בה קידושין הכא ודאי מקודשת דכיון דאשכחן יחוד צד חירות בלשון זה אי מקדש בהאי לישנא מקודשת דהא שייך צד שתופסין בה קידושין ולאו משום דנחרפת מאורסת ממש היא. ותדע כי בעיא צלעתי סגורתי מהו לאו משום דויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר משמע לן דהוי לשון קידושין ממש אלא משום דנאמר בענין אישות והיינו דכתב רש"י דשייכי בה צד קידושין ולא כתב דשייכי בה קידושין. ועי"ל שרבינו סובר דקושיית ויהודה ועוד לקרא לאו קושיא היא דמצי לאהדורי ליה דלא מייתי מיהודה אלא לפרושי לישנא דקרא דנחרפת היינו מאורסת וכדאמרינן בעלמא לטטפת ארבע בתים שכן קורין בכתפי טט שתים ובאפריקי פת שתים אלא שרצה להשיב לו לפי דרכו שהיה אומר דקושיית ויהודה ועוד לקרא קושיא היא ואמר ה"ק האומר חרופתי ביהודה מקודשת אבל לפום קושטא בכל דוכתא מקודשת וכדאמרינן מעיקרא דקושיית ויהודה ועוד לקרא לאו קושיא היא. והיותר נכון שרבינו לא היה גורס כל האי שקלא וטריא אלא גורס כגירסת ר"ח שכתב איבעיא להו האומר חרופתי מהו ופשטינן מהא דתניא האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה:

הלכה ח

היה מדבר עם האשה על עסקי הקידושין ורצתה. משמע דהיינו לומר שנתרצית ונתפייסה דהיינו דאמרה אין וקמ"ל דאע"פ שהוא לא אמר כלום כשנתן בידה מקודשת אבל אם לא אמרה אין אלא ששתקה ואח"כ קיבלה מידו סתם וגם הוא לא אמר כלום ליכא הוכחה דלשם קידושין קבלה. ואין לפרש דרצתה היינו ששתקה ולא מיחתה דא"כ הל"ל ולא מיחתה מאי ורצתה דאמרה אין וטעמא דמסתבר הוא כמ"ש:

הלכה י

אמר לה הרי חצייך מקודשת לי בפרוטה וכו'. כתב ה"ה אבל הרשב"א כתב ואינו מחוור דשתי חצייך בפרוטה טפי עדיף מכולהו וכו' וזהו דעת הראב"ד בהשגותיו גם הרא"ש כתב כדבריהם. והר"ן יישב קושיא זו לדעת רבינו:

הלכה יב

וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה וכו'. בפרק נערה שנתפתתה (כתובות מ"ג) תנן המארס את בתו וגירשה אירסה ונתאלמנה כתובתה שלו השיאה וגירשה השיאה ונתאלמנה כתובתה שלה ומסיים בה שמשהשיאה אין לאביה בה רשות. ובפרק האיש מקדש (קידושין מ"ד) אמרו דהא דתנן וכולן אם מיאנו צרותיהן מותרות דקדיש איהי נפשה ומיאון מיהא בעיא דמיירי שנעשו לה מעשה יתומה בחיי האב, ופירש"י כגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואח"כ קידשה היא עצמה בחיי אביה דהני קידושין בעו מיאון כי לא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון סגי לה:

הלכה יג

נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה וכו' ובין היא ובין אביה יכולים לעכב וכו'. בפרק האיש מקדש קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וכן נמי אמר רב ואמרי דטעמא שמא נתרצה האב בקידושיה ובתר הכי אמרינן אמר רבה בר שימי בפירוש אמר מר כלומר רבינא לא ס"ל לדרב ושמואל. וכתב הרי"ף דמדאשכחן לרבינא דהוא בתרא דלא ס"ל לדרב ושמואל *לית הלכתא כוותייהו. והר"ן נסתפק בכוונת הרי"ף אם סברתו לומר שאפילו נתרצה לבסוף לא חיישינן שמא נתרצה מתחלה אבל כל שידענו שנתרצה מתחלה מקודשת הויא או אם סובר שאפילו ידוע לנו שנתרצה מתחלה אינה מקודשת וכתב שמלשון רבינו שכתב נתרצה האב אחר שנתקדשה משמע שסובר דאילו נתרצה מעיקרא הוו קידושין אבל תמה על שסיים דבריו ובין היא ובין אביה יכולים לעכב שזה אין לו ענין אא"כ נאמר שאם נתרצה אח"כ מקודשת ובזה יש מקום לומר שאם מיחתה היא קודם שנתרצה שיכולה לעכב אבל כיון שהוא סובר שאפילו נתרצה האב אח"כ אינה מקודשת היכי שייך למימר שהיא יכולה לעכב והניח הדבר בצ"ע. ומהרי"ק בשורש ל' כתב ליישב זה ולא נראו לי דבריו. ול"נ לפרש כוונת רבינו דכשאמרו בין היא ובין אביה יכולים לעכב לא כרש"י שפירש שהיא יכולה לעכב קודם שיתרצה האב אלא ה"פ אפילו ידענו שנתרצה האב בשעת קידושין היא יכולה לעכב ואע"פ שהאב יכול לקדשה בע"כ היינו כשהוא מקדשה מדעתו אבל כשהוא לא

קידשה אלא היא קידשה עצמה רק שנתרצה דמאחר שנתרצה הרי היא מקודשת אבל אם אחר כך לא נתרצית כיון שהוא לא קידשה מתחלה הרי הוא תלוי בדעתה וזה מוכרח בדברי רבינו בין אם נתקדשה בפניו דכיון דלא מיחה בה באותה שעה מסתמא נתרצה וקרוב לפי' זה כתבו התוספות וא"כ אפילו למי שפוסק שאם נתרצה אחר כך אינה מקודשת יש ענין לבין היא בין אביה יכולים לעכב להיכא דנתרצה בשעת הקידושין. ופסק רבינו כרב דאמר בין היא ובין אביה יכולים לעכב לגבי רב אסי דאמר אביה ולא היא משום דה"ל תלמיד במקום הרב: *[כן נראה ג"כ בכ"מ פי"ב מה' פה"מ דין ג' דהלכה כבתרא נגד רבים. ועי' בפי"ב מה' נדרים דין ח' כתב הפך מזה]

הלכה יד

היתה הבת ספק בוגרת וכו'. כתב ה"ה ורבינו לא הזכיר דין זה וכו' גם הרמ"ה תמה עליו למה לא הזכירו ומ"כ הר' ישמעאל בר אברהם בפי' לקידושין פי' הסוגיא בפירוש מתחוור לדעת רבינו וסוף דבריו כתב והר"ם לא כתב שמועה זו כסידורה בגמ' שכבר הודיעך בפרק שני מהלכות אישות שמיום תשלום הו' חדשים תקרא בוגרת וכיון שהודיע שהיא ברשות עצמה לא הוצרך לחזור ולכתוב זאת השמועה עכ"ל:

הלכה טו

כל העושה שליח לקבל קידושין וכו' אבל האיש שעשה שליח לקדש אינו צריך לעשותו בעדים וכו'. כתב ה"ה שמ"ש רבינו ששליח קבלה צריך עדים הוא מוסכם מן המפרשים והרא"ש פקפק בדבר וכתב צריך לדקדק מ"ש דמהניא הודאת האיש ושלוחו לנתינת הקידושין ולא מהניא האשה ושלוחה לענין קבלת הקידושין והרמב"ן כתב דשליח קבלת הקידושין צריך למנותו בעדים כשליח קבלת הגט ואם נוכל לחלק בין גט שבא להתיר לקידושין שבאין לאסור ונשוה שליחות האיש והאשה בקידושין צ"ע עכ"ל: ועל מה שכתב רבינו ששליח הולכה אינו צריך עדים, הר"ן בפרק האומר תמה על דברי רבינו והעלה דמחוורתא דמלתא כיון דבקידושין בעינן עדים דילפינן דבר דבר מממון ולא מהניא הודאה דידהו כשם שהקידושין צריכין עדים כך שליחות צריך עדים לא שנא שליחות דידיה לא שנא שליחות דידה וכ"כ הראב"ד והרמ"ך בהגהותיהם עד כאן לשונו והרא"ש כתב (קידושין דף מה) גבי הנהו דהוו שתו חמרא תותי ציפי בבבל אהא דאמר ודילמא שליח שוייה וז"ל מכאן נראה לדקדק שא"צ עדים במינוי שליחות הקידושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח וכן כתב הרמב"ם, והראב"ד כתב תמיהא היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים אם כן מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתם חיובא לאחריני. ויש לחלק דודאי

בגמר הדבר שהיא נאסרת לכל אדם הוא דלא מהניא הודאה שאין דבר שבערוה פחות משנים אבל למיהוי שלוחו לקדשה מהניא הודאתה כמו בשאר שליחות עכ"ל. וה"ה כתב כבר הסכים הרשב"א בפרק האיש מקדש לדברי רבינו וכ"נ מהירושלמי ובגמרתנו אמרינן ודילמא שליח שוייה ולא אמרינן בעדים עכ"ל: ואני אומר שאילו לא היה אלא כדבריו בלבד איכא למידחי דהכי קאמר דלמא שליח שוייה כדין מינוי השליח בעדים אלא כך י"ל דע"כ משמע הכא דשליח האיש לא בעי עדים דהיכי אמרינן דניחוש דילמא שליח שוייה אם מינהו בפירוש בפני עדים אין זו חששא אלא אמיתת הדברים ועוד היכי דחי לא חציף איניש לשוויי לאבוה שליח הא חזינן דחציף, גם אין לפרש ליחוש דילמא שליח שוייה בעדים וליתנהו קמן דכיון דעדים לא אתו קמן ה"ל (כתובות כג) עדים בצד אסתן ותיאסר אלא ודאי דלא בעינן עדים ומש"ה שייך למימר דדילמא שליח שוייה בינו לבינו ומהדרינן דלא חיישינן להכי דלא חציף איניש לשוויי לאבוה שליח: כתב הרמ"ך כמו שליח הגט והוא עצמו כתב בהלכות גירושין פרק ט' שאם עשה שליח צריך עדים ונראים דבריו סותרים זה את זה:

הלכה טז

השליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה וכו'. כתב ה"ה ומכאן למדו קצת המפרשים דה"ה לקידושי כסף שאינן נאמנים וכו' ובירושלמי הוא מחלוקת וכו' וכן נראה עיקר עכ"ל. ולא נתן טעם למה כדברי רבינו עיקר שמאחר שהוא מחלוקת בירושלמי היה ראוי לספק בדבר. ונראה לי דיש ליתן טעם משום דבירושלמי בתר פלוגתא דר' אבין אמר רבא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח עד ומשמע דבקידושי כסף איירי ובא להכריע דהלכה כרבי יוסי דהא רב עבד עובדא כוותיה. ובגמרא דידן נמי כיון שסתמו ואמרו והלכתא שליח נעשה עד משמע דאף בקידושי כסף קאמר דאם לא כן לא הוה שתיק גמרא מלפלוגי בינייהו:

הלכה כ

המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה וכן מתקדשת בשטר מן התורה. איכא למידק אמאי לא ערבינהו המקדש בביאה או בשטר הרי אלו קידושי תורה. וי"ל משום דביאה מפורשת בתורה ובעלה אבל שטר אינו מפורש בתורה אלא שהוא נלמד מדאיתקש הויה ליציאה. ואם תאמר אם כן מה נשתנה כסף משטר שלזה קרא דבר תורה ולזה קרא דברי סופרים. ויש לומר שבתשובה לרבינו הביאה הרמב"ן בספר השגותיו כתב שהיה ראוי לומר גם בקידושי שטר שהם מד"ס לולא שהגמרא אמרה בפירוש שקידושי שטר דאורייתא: כתוב בספרים שבידינו אבל הכסף מדברי סופרים וכן דין הכסף דין תורה

ופירושו מד"ס שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים קידושין אלו יהיו בכסף שנאמר נתתי כסף השדה קח ממני ואין נוסחא זו מכוונת, ומצאתי הגהה שמחק תיבת דין וכך כתוב בה וכן הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים שנאמר וכו' וגם נוסחא זו אינה נכונה דמאי וכן הרי הכסף מוחלק מביאה ושטר שאלו דבר תורה וזה דברי סופרים. ונוסחא אחרת מצאתי שכתוב בה אבל הכסף מדבריהם שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים וכו': כתב הראב"ד אמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף א"א אין פרצה גדולה מזו וכו'. ובמה שנתבאר בתחלת הלכות אלו אין מקום להשגה זו:

פרק ד

הלכה ג

אמר לה התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו בפניו לים וכו'. בגמרא (קידושין ח') אמרינן דאצ"ל אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד:

הלכה ה

היה מוכר פירות או כלים וכו' אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת. יש לתמוה למה הצריך שתאמר הן דאפילו שתקה וקבלה משמע נמי דמקודשת וכ"נ ממ"ש הרא"ש בשם הראב"ד ושכך נראה לו וכ"כ ה"ה* בשם הרמב"ן. ויש לתמוה עליו למה כתב דברי הרמב"ן סתם כאילו אין רבינו חולק בדבר ומדברי הרשב"א שכתב הר"ן נראה שהוא סובר כדברי רבינו וטעמא משום דבלשון שאלה קאמר לה: *[במ"מ שלפנינו אינו]

הלכה ו

המקדש בפסולי עדות של תורה וכו' ואפילו כפרה האשה וכו' כופין אותה ליקח גט. זה הלשון תמוה בעיני דמה שייך כפייה לה ליקח לא ה"ל לכתוב אלא צריכה גט מספק וממילא משמע שאם תרצה לינשא תקח הגט ואם לא תרצה לקחתו תהא אסורה להנשא. והטור הביא לשון רבינו וכתב כופין אותו ליתן גט והיא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו. ועל מ"ש וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש יש לתמוה דמ"ש ממ"ש בפרק י' מהלכות גירושין וז"ל וכן מי שגירש את אשתו בגט פסול או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה הרי זו מותרת לבעלה וא"צ לחדש הנשואין ולברך ז' ברכות ולכתוב כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין עכ"ל. וכתב מהרי"ק בשורש קע"ב שהטעם משום דבספק קידושין עדיין היא בחזקת פנויה שאינה מקודשת ולכך אין רשאי לכנסה בלא קדושין אבל בספק גירושין עדיין היא בחזקת שהיא אשתו שמספק אין להוציאה

מחזקתה ומש"ה מותרת לבעלה וא"צ לחזור ולחדש הנשואין ותדע דמזה הטעם הוא מ"ש תצא והולד ספק ממזר וכו' וכן מי שגירש את אשתו או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה ה"ז מותרת ואין צריך לחדש וכו'. ויש לתמוה דמאי וכן דמה ענין לתלות קולא דמותרת לבעלה וכו' בחומרא דתצא והולד ממזר ומי יתן טהור מטמא אלא ודאי פשיטא דה"ק דכי היכי דאמרינן תצא והולד ממזר משום דמוקמינן לה אחזקתה שהיא א"א ה"נ לענין שמותרת לבעלה בלא הצרכה לחדש הנישואין אנו מעמידין אותה על חזקתה הראשונה דהיינו חזקת א"א, אבל ה"ה כתב שם דודאי צריך הוא לקדשה שנית להוציאה מספק פנויה וכ"נ מדקדוק לשון רבינו וכמו שאכתוב שם:

הלכה ז

אבל גדול שקידש את הקטנה היתומה וכו'. ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קידושיה קידושיה גמורים מן התורה אלא מד"ס והם תלויים שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה וכו'. כתב הר"ד כהן בבית כ"ד שרבינו ביאר דבריו בפי"א מהלכות גירושין ועד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה בד"א בשלא בא עליה הבעל אחר שנעשית בת י"ב שנה ויום אחד אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה הואיל והבעילה קונה מן התורה כמו שביארנו ה"ז אינה ממאנת (עכ"ל. דנלע"ד דכוונת הרמב"ם היא כמו שגילה כוונתו בפ"ד דהלכות קידושין וז"ל אבל גדול שקידש את הקטנה וכו' עד ולמה יוצאה בלא גט מפני שקידושיה אינם קידושין מן התורה אלא מדברי סופרים והן תלויין וכו' והנה שכתב דאחר שגדלה נעשית אשת איש ואינו צריך לחזור ולקדשה) ואם כן נראה מ"ש לעיל והם תלויים שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה כוונתו הוא אם ישבה עמו כבעל ואשתו דהיינו שבא עליה שאז נעשית א"א ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים דכשבא עליה אחר שגדלה הואיל ועשתה דבר שמתקדשת בו מן התורה אע"פ שלא היו לשם עדים הרי גמרה בלבה שהיא רוצה בקידושין הראשונים וחלו קידושי כסף. ונ"ל דלישנא דאינו צריך לקדשה קידושין אחרים דייקא הכי דאי ס"ד דכוונת הרמב"ם היא שבביאה זו מתקדשת מאי אינו צריך לקדשה קידושין אחרים פשיטא דמאחר שקידשה בביאה א"צ לחזור ולקדשה ואמאי לא אמר הכי במגרש את אשתו ובא עליה בפני עדים דקאמר התם דמקודשת היא קידושי ודאי אלא ודאי כל דחלו קידושים הראשונים א"צ לקדשה קידושין אחרים וכ"כ רבינו יעקב בהלכות קידושין המקדש את הקטנה אינם קידושין אבל אחר שהגדילה חלים הקידושין ואינה צריכה קידושין אחרים עכ"ל. ועוד כתב הרמב"ם באותו פרק וז"ל המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ואינו

צריך לקדשה קידושין אחרים עכ"ל. נראה דס"ל כר"נ דאמר בפרק השולח דבחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון דגמרי קידושי ראשון. ופירש"י דע"י השיחרור גמרי קידושי ראשון והבא עליה אח"כ במיתה. והנה בקידושי קטנה נראה שסובר שקידושי קטנה אחר שגדלה ובא עליה גמרו אותם הקידושין הראשונים כקידושי שפחה שאחר שנשתחררה גמרו קידושי ראשון דאי ס"ד דקטנה לא חלו הקידושין הראשונים אלא מתקדשת בביאה זו שבא עליה אח"כ א"כ מאי האי דקאמר כקידושי קטנה והא לא דמו אלא ודאי כדפירשתי עכ"ל. (ועוד האריך שם וכתב בסוף דבריו) וא"כ הרמב"ם ורבינו יעקב חולקים על התוספות שכתבו בפרק המדיר דטעמיה דרב דקטנה הוא לפי שבועל לשם קידושין ולא משום שחלו קידושי כסף. ונראה שהרמב"ם ורבינו יעקב דקדקו מפרק ב"ש דקאמר התם דקידושי קטנה תלויים ואמרינן התם מאי תלויים לאו דכי גדלה גדלי עמה ואע"ג דלא בעל ומפרש רבינו מילתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי בעל אין לא בעל לא נראה קצת שהבעילה מעמיד הקידושין הראשונים שהיו תלויים אבל אינם נחשבים לקידושין בפני עצמם עכ"ל. ומה שכתב דדוקא בשבעל אחר שהגדילה כ"כ ה"ה אבל מ"ש דטעמא משום דכשבעל חלו קידושין הראשונים אין דעת ה"ה כן שכתב בפי"א מהלכות גירושין דטעמא משום דאמרינן דבעל לשם קידושין. ולישנא דרבינו שכתב שקידושין תלויים וכן הא דמדמי מקדש חציה שפחה וחציה בת חורין למקדש קטנה משמע כדברי הר"ד כהן וכן הבין דברי רבינו מהרי"ק בשרש ל' ולה"ה קשיא. ואפשר לדחוק ולומר דה"ק דבעל לשם שיחולו קידושין הראשונים. ומ"מ דעת הטור והמפרשים דבעל השתא לשם קידושין בלי סמך קידושין הראשונים כלל קאמר וסוגיא דגמרא הכי משמע וכבר כתב מהרי"ק שדברי רבינו תמוהים ובאמת דברי רבינו בפי"א מהלכות גירושין נראין שהם כדברי הטור והמפרשים שבבעילה שבא עליה אחר שגדלה הוא קונה בלי סמך קידושין הראשונים שכתב הואיל והבעילה קונה מן התורה ואם איתא הכי הל"ל מאחר שבעל אחר שגדלה גמרו קידושין הראשונים ונעשו של תורה וצ"ע: כתב הרמ"ך אע"פ שהיא נבונת לחש וכו'. תימה כיון דקיימא לן כר"ח בן אנטיגנוס דקטנה שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן הא יודעת צריכה למאן אם כן זו שהיא נבונת לחש ובודאי יודעת לשמור קידושיה אמאי אינה צריכה למאן וכשתלו חכמים הקידושין בזמן הפעוטות לא תלו כי אם בסתמא וכן פירשו רבותי כי היכי דלא תיקשי ההיא דר"ח שתלה הכל בשמירת הקידושין וצ"ע. גם מה שכתב דמבת עשר ולמעלה אפילו היתה סכלה ביותר מקודשת למיאון לא ידענא טעמא מאי כיון דסכלה ביותר הויא הרי היא

כשוטה ואין קידושיה קידושין כלל וצ"ע עכ"ל: ואני אומר שאין כאן תמיהא כלל דנבונת לחש דקאמר היינו לומר שהיא חריפה כפי שנותיה ומכל מקום כיון שהיא פחותה מבת שש *חזקה על הרוב שאינה יודעת לשמור קידושיה. וסכלה ביותר דקאמר לאו למימרא שעושה מעשה שטות כלל אלא היינו לומר שאינה חריפה כלל ומכל מקום כיון שהיא בת עשר חזקה על הרוב שהיא יודעת לשמור קידושיה:

בודקין את יופי דעתה אם מבחנת וכו'. כתב הרב רבי משה כהן ז"ל לכתוב בכאן אם יודעת לשמור קידושיה צריכה למאן כר"ח בן אנטיגנוס ומה לנו בהבחנה דנשואין ולא ידעתי מאין הוציא זה הזמן וצ"ע עכ"ל. ויש לתמוה עליו שדברי רבינו הם דברי רבא וכמ"ש ה"ה: *[עיין במ"מ שתירץ בענין אחר]:

הלכה יב

ואין ראוי לעשות כן. כתב הרמ"ך לא ידעתי טעמא מאי ומנהגנו לקדש אף לכנוס עכ"ל. וכבר נתן הרב המגיד טעם לשבח:

הלכה טז

המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין וכו'. כתב הר"ן על מ"ש רבינו המקדש אשה שחציה שפחה וכו' כקידושי קטנה שגדלה וכו' *ולמאי צריכינן להכי והא כיון דמספקא לן אי גמרי קידושיה אי לא פשיטא שאינה יכולה להשמט ממנו ומה ענין זה לקטנה שגדלה ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קידושיה א"כ כשבא אחר וקידשה למה כתב שה"ז בספק קידושין וכבר השיגו הראב"ד. וראיתי מי שרוצה לקיים דבריו ואומר דה"ק שאם בעל לאחר שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ובעל לאחר מכן שהיא מקודשת גמורה ואין זה כלום אצלי דקטנה שגדלה ובעל לאחר זמן היינו טעמא דמקודשת גמורה היא לפי שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום כדאיתא בכתובות וביבמות אבל בחציה שפחה וחציה בת חורין כיון דתפסי בה קידושין וכשנשתחררה מספקא לן אי פקעי קידושי היכי נימא ידוע שאין קידושיה כלום וגמר ובעל לשם קידושין ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן והוא ידע ולפיכך אין דברי הרמב"ם במקום הזה מחוורין עכ"ל. ול"נ דיש ליישב דאנן הכי קא אמרינן אדם יודע שאין קידושין תופסין בשפחה וכשהיא חציה שפחה וחציה בת חורין ספוקי מספקא ליה אי תפסי אי לא וכשנשתחררה גמר ובעל לשם קידושין. ונראה ליישב דברי רבינו כשלא בעל וה"ק אע"פ שקידושין אלו איפליגו בהו אמוראי אם הוא מקודשת היינו דוקא לענין אם בא אחר וקידשה אבל לענין למקדש על ידיהם לד"ה עלו לו אותם קידושין ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים דקידושין הללו שיש בהן צד של תורה דהא לא שייר בקנינו לא

גריעי מקידושי קטנה שהם דרבנן וכשגדלה עלו לו אותם קידושין וא"צ לקדשה קידושין אחרים וה"נ דכוותה: *[עיין בהר"ן בפ"ג דקידושין שיש בדבריו גמגום ותוספת בלשון רבינו]:

הלכה יט

המקדש (אשה) בפחות מפרוטה וכו'. כתב הרמ"ך תימה למה לא כתב אם חוששין לסבלונות ובאיזה מקום חוששין וצ"ע ולקמן פ"ט כתב דין סבלונות מ"מ לא פי' כמו שפירשו רבותי וצ"ע עכ"ל ואיני רואה טעם בהג"ה זו:

יראה לי שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכו'. כתב מהרי"ק בשורש פ"ד דדוקא תבשיל או ירק שאינו יכול להגיע למקום היוקר בשום צד ע"י שום תיקון אבל תאנה אפילו לחה מ"מ יכול ליבשה בחמה ולהגיעה למקום היוקר ושם תשוה פרוטה:

הלכה כא

המקדש את האשה בכסף או בשטר וכו' או לתוך חצרה או לתוך שדה שלה ה"ז מקודשת. לכאורה נראה מדברי רבינו דלתוך חצרה מקודשת אפילו אינה משתמרת ואינה עומדת בצדה ואע"ג דלענין מתנה כתב בפ"ד מהלכות זכיה דבחצר שאינה משתמרת בעינן שיהא עומד בצד חצרו אפשר דקידושין עדיפי ממתנה וכך הם דברי הרב המגיד שם. ויותר נראה לומר שקיצר פה וסמך על מה שכתב בהלכות זכיה:

הלכה כב

היו עומדים בר"ה או ברשות שאינה של שניהם וכו'. כתב הרב המגיד שהטעם מפני שהם מוקשים לענין מכירה כדאיתא בפרק הספינה (בתרא פ"ה) אבל הר"ן תמה על רבינו מפני שהוא ז"ל כתב בפי"ז מהלכות גזילה שאין ארבע אמות קונות בר"ה אלא בסימטא: ומ"ש כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותם וכו'. מבואר שהוא כרבי יוחנן בפרק הזורק (גיטין ע"ח) ומשמע דס"ל דרב ור"י פליגי לענין דינא והלכה כר"י דקי"ל כוותיה לגבי רב ועוד דבגמרא תניא כוותיה דר"י ובפ"ה מהלכות גירושין יתבאר:

פרק ה

הלכה א

המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה וכו' ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם וכו'. מדברי ה"ה נראה דלדעת רבינו בכל איסורי הנאה דדבריהם אינה מקודשת אפילו אין בהם שום צד דאורייתא וכ"נ מדברי הטור שהבין כן בדברי רבינו ואין נ"ל כן משום דאי הוה

ס"ל לרבינו הכי ה"ל לסתום ולכתוב ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם ולמה לו לפרש ולומר כגון חמץ בשעה ששית ומדכתב הכי משמע לי דהיינו לומר דדוקא איסור דרבנן כי האי דהוי חמץ דאורייתא ושעות דרבנן וה"ה לשעות דאורייתא וחמץ דרבנן אבל חמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקידושיו וכן משמע מדברי הר"ן שזו היא דעת רבינו:

הלכה ט

היתה סחורה בינו ובין חבירו וכו'. הטור כתב וז"ל כתב הרמב"ם אריס שנטל מן הפירות קודם חלוקה וקידש בהם אינם קידושין ואם נטל במדה וקידש הוי קידושין היתה סחורה בינו ובין חבירו וכו'. והדין דין אמת דהכי איתא בפרק האיש מקדש ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא א"ל מאן אחלך וה"מ במוזא אבל כישא מצי א"ל אנא שקלי כישא שקול את כישא כישא כי כישא. ופירש"י מוזא דשמכי מלא יד בצלים אבל כישא אגודה שדרך הירק להיות מתחלק באגודות וכל האגודות הן שוות אני נטלתי אחת טול אתה אחת. וכתב הר"ן יש מי שאומר שאפילו במוזא אם היא שוה שתי פרוטות מקודשת שהרי אחת מהן שלו ולא נהירא אלא שאפילו היה שוה כמה אינה מקודשת דכיון דא"ל התקדשי לי במוזא [במוזא] קדיש בפלגא דמוזא לא קדיש עד שיאמר התקדשי לי בחלקי שבמוזא וכן דעת הרמב"ם בפרק ה' עכ"ל. ומתוך דבריו אלה נראה שגירסת הר"ן ברבינו כגירסת הטור. ודעת הרמ"ך כדעת הר"ן. ומ"ש רבינו היתה סחורה בינו ובין חבירו וכו' נ"ל שלמד כן מדאמרינן בפרק איזהו נשך הנהו תרי כותאי דעבוד עיסקא וכו' אמר ליה מאן פלג לך כי היכי דאמרינן הכא גבי אריסא:

הלכה כו

האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו וכו'. בגמרא מוקי לה כר"ש ורבינו בפ"ז מהלכות שבועות ובפ"ד מהלכות נדרים משמע דפסק דלא כוותיה וא"כ יש לתמוה היאך פסק כאן כוותיה:

פרק ו

הלכה א

וכל תנאי שבעולם בין בקידושין בין בגירושין וכו'. כתב ה"ה למה לא כתב שאין תנאי בדבר שא"א לקיימו ע"י שליח ותירץ שכבר כתב כן בפ"ד מהלכות חליצה וכאן לא כתב אלא דברים שיש בהם תנאי מה הם הדברים שצריך שיהיו בתנאי כדי שיועיל. ול"נ שאם היה כן דעת רבינו שמתנאי בני גד ילפי' שיהיה אפשר לקיימו ע"י שליח היה כותבו כאן וכללו עם שאר הדברים שזכר בזה הפ' אבל דעת רבינו שכשאמרו חליצה מוטעת

שאמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז שהיא חליצה כשרה אע"פ שלא נתנה לו אין הטעם מפני שאנו לומדים מתנאי בני גד שיהא אפשר לקיימו ע"י השליח אלא הטעם שכיון שעשה מעשה מחל התנאי וראיה לדבר שבפרק המדיר אמרו המקדש על תנאי ובעל אינה צריכה ממנו גט איתיביה רב אחא וכו' חליצה מוטעת כשרה [איזו היא חליצה מוטעת וכו' אלא אמר ר"י כל שאומר חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז] אלמא כיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה ה"נ כיון דבעל אחולי אחליה לתנאיה א"ל וכו' מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאפשר לקיומי ע"י שליח כי התם הוי תנאה דלא אפשר לקיומי ע"י שליח כי התם לא הוי תנאה והא ביאה דלא אפשר לקיומי ע"י שליח והוי תנאה כלומר כדאמרינן לעיל מינה הריני בועליך ע"מ שירצה אבא וכו' התם משום דאיתקוש הויות להדדי כלומר והיתה לאיש אחר כל הויות במשמע כסף ושטר וביאה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאפשר לקיומינהו ע"י שליח מהני נמי בביאה וא"כ כשאמרו שם שהטעם שחליצה מוטעת כשרה משום דמתנאי בני גד ילפינן לה שצריך שיהא אפשר לקיימו ע"י שליח הוא לדעת האומר דמקדש ע"ת ובעל אינה צריכה ממנו גט אבל לדידן דלא קי"ל כוותיה אלא כדאמר רב כהנא שצריכה ממנו גט וכ"פ רבינו סוף פ"ז הטעם שחליצה מוטעת כשרה אינו מפני זה אלא משום דכיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה וכך מטין דברי רבינו פ"ד מהלכות חליצה אבל אם הטעוהו ואמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ק"ק זוז וכו' חליצתה כשרה שהרי נתכוין לחלוץ לה ולא כתב שהטעם מפני שא"א לקיימה ע"י שליח. ועוד יש הכרע אחר לסברא זו שהרי למי שנותן טעם משום דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן צריך לחלק בין ביאה לחליצה דביאה שאני משום דאיתקוש הויות להדדי וכמבואר בלשון הגמרא שכתבתי וזה דוחק גדול ולכך לא כתב רבינו כאן שצריך שיהא אפשר לקיימו ע"י שליח מפני שסובר שאין צריך וכמו שכתבתי:

הלכה ג

[שייך להלכה ג, ד]

כיצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז וכו'. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי. כתב הטור וז"ל מלשון הרמב"ם יראה שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה הקידושין דהוי תנאי שכתב אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אע"פ שהכל היה תוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה

צריכה ליתן לו כלום ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת בלא תנאי עכ"ל מ"ש ול"נ דמילתא דפשיטא היא וכו' כלומר וא"כ לא היה צריך שיתנו חכמים ויצריכו שיהיה תנאי קודם למעשה כיון דמילתא דפשיטא היא שאם קדם המעשה סתם אין התנאי שהתנה אח"כ כלום. ואין טענה זו כלום כיון דגמר דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כך וכך אע"פ שנתן לה הקידושין קודם שיזכיר התנאי מ"מ כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק ראש דבריו אסיפא סמיך והוה לן למימר דלא חלו הקידושין אלא על אותו תנאי אי לאו דגמרינן מתנאי בני גד שצריך שיהיה תנאו קודם למעשה. ולישנא דרבינו הכי דייק שכתב אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת וכו' הרי התנאי בטל ומדכתב והשלים התנאי משמע כמו שכתבתי דתנאי לאו מילתא באפי נפשה היא אלא תשלום דבריו הראשונים: כתב הר"ן צ"ל דהא דתנן ה"ז גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וניחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא ה"ל מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי וכו'. ונראה מדבריו דלא מיקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק. אלא דלא נהיר דאי הכי היכי אמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין ע"ה) גבי תקנתא דשמואל בגט שכיב מרע ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה דאפילו אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קודם לתנאי וכבר השיגו עליו הראב"ד והרמ"ך בהגהותיהם עכ"ל:

הלכה ד

[שייך להלכה ג, ד]

כיצד האומר לאשה אם תתני לי מאתים זוז וכו'. אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי. כתב הטור וז"ל מלשון הרמב"ם יראה שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה הקידושין דהוי תנאי שכתב אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לא תהיי מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אע"פ שהכל היה תוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת בלא תנאי עכ"ל מ"ש ול"נ דמילתא דפשיטא היא וכו' כלומר וא"כ לא היה צריך שיתנו חכמים ויצריכו שיהיה תנאי קודם למעשה כיון דמילתא דפשיטא היא

שאם קדם המעשה סתם אין התנאי שהתנה אח"כ כלום. ואין טענה זו כלום כיון דגמר דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כך וכך אע"פ שנתן לה הקידושין קודם שיזכיר התנאי מ"מ כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק ראש דבריו אסיפא סמיך והוה לן למימר דלא חלו הקידושין אלא על אותו תנאי אי לאו דגמרינן מתנאי בני גד שצריך שיהיה תנאו קודם למעשה. ולישנא דרבינו הכי דייק שכתב אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז תהיי מקודשת וכו' הרי התנאי בטל ומדכתב והשלים התנאי משמע כמו שכתבתי דתנאי לאו מילתא באפי נפשה היא אלא תשלום דבריו הראשונים: כתב הר"ן צ"ל דהא דתנן ה"ז גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וניחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא ה"ל מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי וכו'. ונראה מדבריו דלא מיקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק. אלא דלא נהיר דאי הכי היכי אמרינן בפרק מי שאחזו (גיטין ע"ה) גבי תקנתא דשמואל בגט שכיב מרע ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה דאפילו אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קודם לתנאי וכבר השיגו עליו הראב"ד והרמ"ך בהגהותיהם עכ"ל:

הלכה טו

המקדש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מקודשת וכו'. ומ"ש וכן הדין בגיטין יתבאר בפ"ו מהלכות גירושין. ומה שכתב ובממונות כתב הר"ש בר צמח בתשובה דהיינו דוקא במתנה על פה דאילו בשטר אע"פ שלא אמר מהיום אם נתקיים התנאי הויא משעה ראשונה דזמנו של שטר מוכיח עליו דקי"ל כוותיה בממונא עכ"ל:

פרק ז

הלכה א

האומר לאשה כו' לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת. כתב הר"ן אני תמה בדבריו וכו' שלא היה לו לערב לא רצה או ששתק עם מת דבמת מותרת לינשא ובלא רצה או שתק יש לחוש שמא יאמר אין וכדמוכח בתוספתא. וכן במ"ש לא מיחה או שמת ה"ז מקודשת דבמת מקודשת גמורה ובלא מיחה צריך לחוש לקידושי אחר שמא יחזור וימחה. והראב"ד השיגו במ"ש מת הבן ואח"כ שמע האב מלמדין את האב שיאמר איני רוצה דמאי איריא ואחר כך שמע דאפילו שמע קודם שמת

הבן מלמדין אותו בכך כיון שלא קבע זמן למחאתו עכ"ל. ול"נ דמשמע לרבינו דמשמע לגמרא דכי אמרינן ע"מ שירצה אבא היינו שיאמר אין בשעת שמיעה הדבר תלוי כמו שהיא בע"מ שישתוק דכיון דבע"מ שישתוק ע"כ בשעת שמיעה הדבר תלוי כדפירש"י והתוס' מסתמא כי אמר אין נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי דאל"כ ה"ל לגמרא לפרושי. וטעמא דגמרא משום דבהכי אתי שפיר מאי דקתני ואם לאו אינה מקודשת דאל"כ לעולם היא אסורה לינשא לאחר עד שימות ומאי אינה מקודשת דקתני אלא כל ששמע פעם ראשונה ולא אמר אין בטלו הקידושין מיד וכיון דמתניתין ומשמעותא דגמרא משמע הכי לא משגחינן בתוספתא דמשמע דלא מיתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא. וה"ה דלא ימחה דבשעת שמיעה הדבר תלוי שאם שמע ולא מיחה הרי היא מקודשת ושוב אינו יכול למחות. ובהכי ניחא נמי מה שהשיגו הראב"ד שאם שמע קודם שמת הבן ולא מיחה שוב אינו יכול למחות. וא"ת א"כ דבלא ימחה נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי תיקשי ליה סיפא מלמדין את האב שיאמר איני רוצה ומה בכך הרי שתק י"ל דכשאמר ע"מ שישתוק דוקא הוא דקשיא ליה והא שתיק. ובעל מנת שלא ימחה ניחא משום דכשמודיעים אותו תנאי קידושי בנו מה נפשך או מיחה או שתק אם מיחה מאי מלמדין אותו הרי אינו צריך ללימודנו ואם שתק תיכף נתקיימו הקידושין ושוב לא יועיל ללמדו שיאמר איני רוצה אבל באומר ע"מ שלא ימחה אע"פ שלא מיחה תיכף לשמיעתו אם מיחה בתוך זמן שעסוקים באותו ענין או תוך כדי דיבור מהני והיינו דאיכא בין ע"מ שישתוק לעל מנת שלא ימחה:

הלכה ז

ושומא שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר וכו' עד בין בכהנים בין בנשים. בפ"ח מהלכות ביאת מקדש אצל מומי הכהנים כתב גם כן מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר. ומי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שיער אע"פ שאינה כאיסר אלא כל שהוא עכ"ל. ויש לתמוה דהא משמע מסוגיא דגמרא פרק המדיר (כתובות ע"ה) דשומא גדולה או שיש בה שיער הויא טענת מום באשה אע"פ שאינה בפנים דקאמר האי שומא היכי דמיא אי דאית בה שיער הכא והכא פסלה וכו' א"ר יוסי בר חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה ונתפייס הוא ואם איתא דשומא לא פסלה אלא בפנים לא הל"ל הכא והכא פסלה אלא הכי ה"ל למיפרך שומא ראה ונתפייס הוא כי היכי דפריך גבי עומדת על פדחתה. וכתב הר"ן לא ידעתי למה לא הזכיר הרמב"ם הא דאוקמינא בעומדת תחת כיפה של ראשה דזימנין מתחזיא זימנין לא מתחזיא. וה"ה כתב וז"ל ורבינו שכתב אפילו קרובה לשער ראשה ומשמע וכ"ש רחוקה הוא מפני שסמך לו על מה שיתבאר פכ"ה

וכו'. ואיני יודע למה הוצרך לידחק ולומר שמה שאמרו והא ראה ונתפייס הוא לענין כתובה דהא לענין קידושין נמי איכא לאוקומה גם לדעתו ז"ל ואע"פ שבפכ"ה לא מיירי אלא לענין כתובה משם נלמוד לענין קידושין שאם הוא במקום שנוהגות הנשים לילך בשוק ופניהם מגולות ראה ונתפייס הוא ואם הוא במקום שדרך הנשים להטמן אפילו אם השומא בפניה אינה מקודשת:

הלכה ח

המקדש אשה סתם ונמצא עליה א' מן המומין וכו': **כתב הר"ן קידש סתם ולא כנס ולא בעל לא אשכחן בגמרא מידי אלא שהרמב"ם כתב בפ"ז הרי זו מקודשת מספק. ונ"ל שחשש הרב דילמא כי אמרינן קידשה סתם וכנסה סתם דבעיא גיטא ה"ה לקידש סתם בלבד דכי נקטינן לה בכנסה סתם לרבותא דאין לה כתובה עבדינן אבל אה"נ דבקידש סתם בלחוד צריכה גט ולפיכך החמיר וכתב הרי זו מקודשת מספק**:

הלכה יב

הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום וכו'. במ"ש ה"ה יש כדאי להשיב על כל הספיקות שספקו המפרשים על דברי רבינו חוץ מספק אחד שסיפק הר"ן בדברי רבינו והוא שמאחר שפירש בגמרא דטעמא דר' יוחנן הוא משום דכל חד רווחא שבק לחבריה ל"ש קידשה מעכשיו ולאחר עשרים יום או מעכשיו ולאחר מ' יום שהוא לאחר זמנו של ראשון תפסי נמי קידושי שני דהא רווחא שבק קמא למאן דמקדש לה תוך ל' יום ורבינו כתב אפילו הן מאה על הסדר הזה דמשמע דוקא כשכלה זמנו של שני בתוך זמנו של ראשון ואם כדברי ה"ה דנקטינן לכולהו חומרי לא ה"ל לרבינו לכתוב כן ועוד שה"ה אומר שסובר רבינו דכיון דהאי לישנא פליגי ביה אמוראי נקטינן חומרי דכלהו והרי רב דמספקא ליה פירש אביי דבריו דמאמצעי אינה צריכה גט ולא היה שום חולק עליו אדרבה הקשו פשיטא וא"כ איך נפרש אנו בדברי רב פירוש שלא כיון הוא אליו ואי משום דסוגיין מכרען כרב פסק כרב ה"ל לפסוק דמאמצעי אינה צריכה גט וכדברי אביי. לכך אני אומר שרבינו לא נסתפק בכוונת רב דודאי לא נתכוון אלא למה שפירש בו אביי אבל הוא ז"ל פוסק כדר' יוחנן אלא שלא נראה לו ז"ל לפרש דבריו דטעמיה משום דכל חד רווחא שבק לחבריה שהיאך יתכן דלרב אפילו בתוך שלשים מאמצעי אינה צריכה גט ולרבי יוחנן אפילו לאחר ל' צריכה גט ועוד דהא איתותב טעמא דכל חד רווחא שבק לחבריה ואע"ג דשני אשינויי לא סמכינן ובודאי דרב חנניא דאותביה הוה מפרש דהיינו טעמא דר"י משום דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה והכי נקטינן ועוד דהא סוגיין דעלמא מכרען

הכי דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קל"ו) גבי הכותב נכסיו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה פרכינן וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ופרקינן התם מספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי הכא ה"ק ליה גופיה קני מהיום ופירא לאחר מיתה ואילו לטעמא דכל חד רווחא שבק לחבריה לא הוי משום ספיקא אלא גזירה משום מהיום אם מתי כדאמרינן הכא בפירוש ובמסכת יבמות לא משכח זיקת שני יבמים אלא מדרבנן ולטעמא דכל חד רווחא שבק לחבריה משכחת לה מדאורייתא כגון שקידשוה שני אחים בשטר ומתו הילכך אית לן למימר דטעמא דר' יוחנן לא משום רווחא שבק הוא אלא משום דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ובהכי אתי שפיר הנך סוגיי ואתי שפיר כלל שבידינו רב ור"י הלכה כר"י וא"כ הוי פסק הלכתא דכל שקידשה מעכשיו ולאחר זמנו של ראשון לא הוו קידושין כלל. ואפשר שאף הרי"ף סובר כן ומ"ש וקי"ל כרב לאו משום דס"ל כרב כתב הכי אלא שאם היה כותב הלכה כר"י הוה משמע דכפירושא דפריש גמרא קי"ל ואפילו קידשה מעכשיו ולאחר זמנו של ראשון הויא מקודשת ולפרש שאין הפירוש כדפי' גמרא בדברי ר"י היה צריך להאריך לכך כתב הלכה כרב ולא כתב טעמא דאביי כדי שיהיה לנו מקום לפרש דהיינו טעמא משום דהאי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה וכל שקידשה מעכשיו ולתוך זמנו של ראשון מקודשת אבל אם קידשה מעכשיו ולאחר זמנו של ראשון אינה מקודשת ומכיון שעלה הפסק כהוגן אין ויכוח בשמות יעלה בשם רב או בשם ר"י ודוגמת זה מצינו משום דס"ל כר"מ מפיך לה לרבנן וכן בכמה דוכתי:

הלכה יד

הנותן שתי וכו'. כתבו ה"ה והר"ן בשם הרשב"א דאיפשיטא לן מדוכתא אחריתי דאמרינן בפרק אע"פ וכו'. ל"נ דאפשר לומר דרבינו סבר דלא איפשיטא בעיא דר' אושעיא ומאי ה"ז מקודשת דקאמר ה"ז מקודשת מספק והכי דייק לישניה שכתב וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שניה דמשמע תהיה מקודשת לענין שצריך שיגרש אותה פעם שניה מקידושי פרוטה שניה ולא לענין אחר שאם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר צריכה ממנו גט דאל"כ כך ה"ל לכתוב וכשיגרש אותה יחולו קידושין שניים:

הלכה טו

האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בזה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך וכו'. מדברי ה"ה נראה שהוא סובר שדעת רבינו כדעת שאר מפרשים שהם סוברים שהיא ספק מקודשת ואפשר שהיה גורס כן בדברי רבינו אבל לספרים דידן דגרסי ה"ז מקודשת

נראה דמקודשת גמורה היא משום דכיון דעכשיו נמי תפסי בה קידושין מספק לא הוי דבר שלא בא לעולם וכיון דחשיבא דבר שבא לעולם כשהוא מקדשה עכשיו שיחולו הקידושין לאחר שיחלוץ לה יבמה שפיר דמי:

הלכה טז

ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה ה"ז מקודשת. בפ"ג דקידושין (דף ס"ב) תנן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינה מקודשת ובגמרא ת"כ דר"י (דאמר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי) אין תורמין מן התלוש על המחובר וכו' יתר על כן אמר ראב"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימים כלומר אע"פ שאין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שליש לאו תבואה היא ואיכא עלה תרי לישני בגמרא ובלישנא בתרא אמרינן אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת דבי כיבשא אבל בשחת דבי שקיא לא כלומר דתרתי בעינן שתהא התבואה כבר שחת כלומר שיהא ראוי לקצור ולהאכיל לבהמה אבל באגם כלומר שאין התבואה עדיין אלא צמחים רכים לא דכיון דלא חשיב לא חייל שם למפרע ובעינן נמי שיהא האי שחת דבי כיבשא כלומר שדה בית הבעל ששותה ממי גשמים אבל בשחת דבי שקיא דהיינו שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר דכיון דעבידא דפסדא כי לא משקה לה כדמיבעי לה כמי שלא ב"ל כלל הוא ורב יוסף אמר אפילו בשחת דבי שקיא כלומר הואיל והגיע לכלל שחת ואמרי עלה כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים כמאן כשהוכר עוברה ודברי הכל כלומר דבין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת דהאי נמי לשחת דבי כיבשא דמי שגמרו בידי שמים הוא הילכך מהני מדראב"י ובתר הכי גרסינן אמר אביי ראב"י ור"מ ורבי כולהו ס"ל אדם מקנה דשלב"ל ואע"ג דמוקי לראב"י כשיטה דאלמא ס"ל דלית הילכתא כוותיה סובר רבינו דלא פליג בהדי רבה ורב יוסף בדינא דכולהו מודו דשחת דבי כיבשא דבר שב"ל הוא ומהני בתרומה ואשתו מעוברת נמי בשהוכר עוברה מקודשת מיהו רבה ורב יוסף מהדרי לאוקומי מילתיה דראב"י בשחת דהוי דבר שב"ל כי היכי דתיקום אליבא דהלכתא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואביי ס"ל דראב"י אפילו באגם ואפילו בפחות מכאן אמר דקסבר אדם מקנה דבר שלא ב"ל ומש"ה אוקמיה כשיטה ומיהו כולהו מודו דשחת והוכר עוברה ב"ל מיקרו. וכתב הר"ן ואע"ג דראב"י בעי דלימא משיביאו ויתלשו והכא לא אמר משתלד איכא

למימר דכיון דאמר אם ילדה תהא מקודשת כאומר לכשתלד דמי ואחרים אומרים דר"ח מוקי לה באומר בהדיא לכשתלד אבל הרמב"ם כתב דאומר אם ילדה עכ"ל:

הלכה יז

בד"א כשא"ל במאה דינרים סתם וכו'. כתב ה"ה שם פ"ק הקשו על רבי אלעזר וכו' ופרושי קא מפרש רצה אחד מהם לחזור וכו' ופי' סיפא דקתני נמצא מנה חסר דינר וכו' כלומר דהא בגמרא פרושי קא מפרש רצה אחד מהם לחזור וכו' כיצד כגון דאמר לה במנה זו לאו למימרא דכולה סיפא פירושא דרישא היא אלא כיצד כגון דאמר לה במנה זו בלבד הוא דהוי פירושא דרישא ואח"כ השמיענו הברייתא דין אחר שאם כשאמר במנה זו נמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת כלל ולא תלי מילתא ברצונם דהא במנה זו קאמר ואין שם מנה אבל ברישא אע"ג דמיירי נמי באומר מנה זו כיון שהמנה היא שלם אם לא חזר שום אחד מהם בו ה"ז מקודשת וכך שנוי בתוספתא שכתב הרי"ף התקדשי לי במנה זה ונמצא חסר דינר אינה מקודשת היה מונה ומשליך לתוך ידה ראשון ראשון יכולה היא שתחזור בה עד שעה שיגמור וכך הם דברי רבינו ורש"י פירש בענין אחר:

הלכה יח

אמר לה הרי את מקודשת וכו'. שם ההוא גברא דקדיש בשיראי וכו' עד רבה אמר וכו'. כתוב בספרי הדפוס לא נמצא יותר בהעתק המגיד משנה וחסר עד פ"ט. ואני מצאתי מי שבא לידו ספר מגיד משנה שלא היה בו חסרון זה והעתיקו בספרו והעתקתיו פה. *ז"ל לא צריכי שומא וכו' עד והרבה דברים יש בגמרא מורים כן ופשוט הוא ע"כ מה שמצאתי בשם מ"מ: ועתה אני חוזר לכתוב מה שנ"ל לחדש הנה בפ"ז בבבת המקדש בבגדים של משי כתב הר"ן אהא דאסיקנא בגמרא והלכתא שיראי לא צריכי שומא ומקשו הכא אמאי פסק כהאי לישנא הל"ל והלכתא כרבה כי היכי דאמרינן בהדיא בגמרא והלכתא כרבא א"ר נחמן ולפיכך נראה מדקדוק הלשון דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא אבל איכא מידי דצריך שומא, ומתוך דברי הרמב"ם בפ"ז מה"א נראה דשיראי משום שהאשה מתאוה להם גמרה ומקניא נפשה כל היכא דשוה כדקאמר אבל במידי אחריני לא ולפי זה לאפוקי דברים שאין האשה מחמדתן נקט שיראי עכ"ל. וכתב עוד ודברים שצריכים שומא כפי הסברות שכתבנו נראה מלשון רש"י שאם קידש בהם את האשה קודם שומא אינה מקודשת שהרי כתב לרב יוסף דאמר דצריכי שומא כיון דלא שמאום תחלה אינה מקודשת ומינה לדידן במידי דצריך שומא אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק הנזכר בלשון הזה א"ל הרי את מקודשת לי בבגדים אלו וכו'. ונראה מדקדוק לשון זה דס"ל דאפילו רב יוסף לא פליג אלא לומר שאינה מקודשת משעה ראשונה אבל לאחר שומא מודה

דמקודשת ואע"ג דבשיראי לא נפקא לן מידי דהא איפסיק הלכתא דלא צריכי שומא נ"מ מיהת לאותן דברים שכתבנו למעלה דצריכי שומא: *[והרי הוא לפניך בפי' הרב המגיד]

הלכה כג

המקדש ע"ת וחזר וכו'. כתב הר"ן בפרק האיש מקדש שלמד כן מדגרסינן בפרק המדיר (דף ע"ג) איתמר קידשה ע"ת וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר אינה צריכה ממנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב משום דקא סבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכו' ומדקאמר לא תימא כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה משמע שאם חזר ומחל תנאו דמהניא מחילתו ומקודשת. והראב"ד מצריך בהשגות שיבטל התנאי בעדים והרשב"א חולק ואומר שאין מחילת התנאי וביטולו מועילים אלא בדבר שבממון כגון ע"מ שתתן לי מאתים זוז וכיוצא בו שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בשאר תנאים לא עכ"ל הר"ן שם. ובפרק המדיר כתב על דברי רבינו וא"ת והיכי מצי מחיל לתנאיה בשלמא דמתנה ואומר ע"מ שתתני לי מאתים זוז מצי מחיל דה"ל כאילו א"ל הריני כאילו התקבלתי וכאילו נתקיים התנאי דמי אבל הכא כי מחיל מאי הוי ואם היו עליה נדרים נתבטלו הקידושין מיד. י"ל כיון שלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או עד שיראה במומין וכל שלא הקפיד בהם מקודשת כדאמרינן לקמן גבי מומין ראה ונתפייס הוא מיהו אם הקפיד בהם אינה מקודשת אע"פ שחזר אח"כ ומחל. וא"ת והא תנן בפרק האיש מקדש (דף מ"ח) ע"מ שאני עני ונמצא עשיר עשיר ונמצא עני כהן ונמצא לוי וכו' ובכולן אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ כן אינה מקודשת ואם איתא דיכולה היא למחול בתנאי שאינו של ממון אמאי אינה מקודשת תירצו בזה דאה"נ שאם מחלה אח"כ ואמרה רואה אני אותו כאילו הוא עשיר ה"נ דמקודשת אלא התם בשלא מחלה אלא שהודית דבשעת התנאי בלבה היה להתקדש לו אע"פ שלא יהא עשיר ואינה מקודשת משום דדברים שבלב אינן דברים כדאמר בההיא סוגיא דהתם אבל כשמחלה אותו תנאי אח"כ ה"נ דמקודשת. ואין דעתי נוחה בזה כלל דהא כי אמרה דעתי היתה להתקדש לו הרי בכלל דבריה מחילה של עכשיו שהרי מתחלתה ועד סופה לא הקפידה ואי במקפדת השתא עסקינן ה"ל למיתני הכי בהדיא ולא למיתני אינה מקודשת סתמא. לפיכך נ"ל דזו מפני שאמרה דבלבה היה להתקדש לו הורע כחה ואינה יכולה למחול ולומר הרי אתה לי כאילו היית עשיר שהקידושין היו תלוים משעה ראשונה עד שיראה אם תקפיד אם לא אבל זו שמשעה

ראשונה לא היתה מקפדת ואעפ"כ התנית כיון דדברים שבלב אינם דברים נתבטלו קידושין לאלתר שלא להנאתה התנית אלא תנאי גרידא הוה ובטלו הקידושין מיד אבל במתנה להנאתו יכול הוא שיאמר הרי את עלי כאלו אין עליך נדרים עכ"ל: ומ"ש רבינו המקדש ע"ת וכנס סתם אעפ"י שלא בעל צריכה גט אע"ג דאביי אמר לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמיה לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הא ר"א פליג עליה ואמר המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט ולפי דבריו פלוגתא דרב ושמואל בכנס ולא בעל הוא וקי"ל כרב באיסורי וע"כ הוי טעמיה משום דכיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה: ומ"ש וכן המקדש בפחות וכו'. בפרק המדיר (כתובות ע"ד) א"ר עולא בר אבא אמר עולא א"ר אלעזר המקדש במלוה ובעל ע"ת ובעל בפחות מש"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט כלומר משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"ר יוסף בר אבא א"ר מנחם א"ר אמי המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי. ופירש"י ר' אמי פליג אר' אלעזר ואמר המקדש בפחות מש"פ ובעל הוא דצריכה גט אבל המקדש במלוה או ע"ת ובעל אינה צריכה ממנו גט מ"ט בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות מש"פ יהיו קדושין אבל בהנך טעי כסבור יודעת היא שאין עליה נדרים לכן היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקידושי קמאי בעיל במלוה אין הכל בקיאים בהלכות קידושין עכ"ל. והרי"ף כתב הא במקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה הימנו גט והשמיט דין המקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט משום דאין הכל בקיאים בהלכות קידושין וכדרבי אמי אבל רבינו פסק כר"א. וכתב הר"ן וז"ל הרמב"ם השוה מקדש במלוה לפחות מש"פ שבשניהם הוא סובר שצריכה גט בודאי ולא ידעתי למה פסק כן במלוה שאפילו הוא סומך על מימרא קמייתא דעולא א"ר אלעזר מנ"ל דבמלוה אמר דצריכה גט בודאי ואע"ג דא"ל בהדי פחות מש"פ הא כייל נמי בהדה ע"ת ובעל ולמסקנא דשמעתין אינה צריכה גט אלא מספק ואפילו נאמר דר"א כאביי ס"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וצריכה גט דקאמר בכולהו מן הודאי קאמר ואכתי היכי נסמוך עליה לקולא כו' ואמר אבל בהנך טעי ומש"ה מחוורתא דפסקא (דפחות מש"פ צריכה גט בודאי אבל מלוה הרי היא כע"ת) וצריכה גט מספק עכ"ל. ול"נ דגם דברי רבינו יש לפרש דצריכה גט מספק דאמר מדכתב צריכה גט ואם איתא ה"ל לכתוב הרי זו מקודשת ועוד דכיון דעל מקדש על תנאי ובעל סתם כתב וכן המקדש בפחות מש"פ או במלוה ובעל סתם צריכה גט ובמקדש ע"ת ובעל סתם לא הצריך גט אלא מספק [ודאי הכי משמע] וא"ת בפחות מש"פ ובעל סתם למה פסק שתהא מקודשת קידושין ודאי כיון דתרי לישני שוו בה י"ל שרבינו מפרש דצריכה

גט הימנו היינו מספק מדלא קתני ה"ז מקודשת ואפילו את"ל דצריכה גט דקאמר ר"א היינו לומר דמקודשת קידושי ודאי מאחר דאיתא התם בגמרא א"ר כהנא משמיה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה הימנו גט איכא למימר דמשמע לרבינו דהאי מימרא פליגא אתרי מימרי קמאי וסבר דמקדש בפחות מש"פ או במלוה ובעל סתם אינה צריכה גט דאין לך צריכה גט אלא המקדש ע"ת ובעל סתם וכיון דפלוגתא דאמוראי היא פסק בה להחמיר:

פרק ח

הלכה ד

ואם אמר על מנת שאני תנאה וכו' תוספתא דר' חייא. כתב כן משום דאמרינן בעלמא דכל ברייתא דלא מיתניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא לאו דסמכא היא ונקט דבי ר' חייא וה"ה לדר' אושעיא:

פרק ט

הלכה ד

העושה שליח לקדש לו אשה פלונית וכו' וכן אשה שעשתה שליח לקדשה וכו'. כתב ה"ה מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו וכו' ולא הוצרך רבינו לבאר זה וכו' ל"נ שרבינו סמך על מ"ש בפ"ג דין האיש עם האשה כדין שליח עם שליח או עם האב:

הלכה יח

[שייך להלכה יח, יט]

העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה השליח אומר לעצמי קידשתיה וכו' עד ואחד כונס. כתב הטור שכתב הרא"ש על דברי רבינו דברים אלו מצאתי בירושלמי ואינם מובנים לי דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח אע"פ שמיינני שליח בעדים חזרתי משליחותי ולעצמי קידשתיה. ובריש נמי למה הותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אמרה שנתקדשה לו ומאי נ"מ במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה שעשאו שליח ע"כ וצ"ע עכ"ל. והר"ן כתב דטעמא דמילתא דכשלא הוחזק בעדים מסתמא אין האשה רוצה להתקדש לראשון כיון שאינו כאן ואין שליחותו מוחזק ומשום הכי כשאומרת איני יודעת חזקה לשני אבל כשהוחזק השליח בעדים היא סומכת על השליחות ומשום הכי כשאמרה איני יודעת חוששין לראשון. ומיהו כיון שהראשון לא היה כאן והשני כאן חוששין אף לשני ושניהם

נותנין גט. ומיהו כי אמרינן חזקה לראשון היינו לומר שהראשון אסור בקרובותיה שהרי אומר לה קידשתיך. וכתב הרמב"ם (בפרק ט' מה"א) דהוחזק היינו שעשאו שליח בעדים ולא הוחזק היינו שלא עשאו שליח בעדים והוא ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפ"ג מה"א שהעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים. וכתב עליו הראב"ד בהשגות אין בלשון התוספתא אם לא עשה אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו בעדים אלא שלא היה השליחות מפורסם במקום האשה וכו'. וגם הוא לטעמיה אזיל שדעתו שהעושה שליח לקדש לו אשה צריך לעשותו בעדים וכו'. ומכל מקום במה שכתבתי דבקידושי סתם עסקינן שהשליח אומר לעצמי נתכונתי והיא אומרת לראשון נתכונתי תמיהני שאם יש בידה לומר לא נתקדשתי לו כשם שהיא מותרת בקרוביו כך היה ראוי שיהא הוא מותר בקרובותיה שכיון שאין המעשה מוכיח כשהוא אומר לעצמי נתכונתי הוה ליה דברים שבלב ואם המעשה מוכיח בעצמו נלך אחר הוכחתו ואין מקום למחלוקתן וכו'. לפיכך נראה לי דהכא באומר לעצמי קידשתי בפירוש עסקינן והיא אומרת לראשון נתקדשתי בפירוש ויש כאן עדים שראו הקידושין אבל אינם זוכרים למי נתקדשה עכ"ל:

הלכה יט

[שייך להלכה יח, יט]

העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה השליח אומר לעצמי קידשתיה וכו' עד ואחד כונס. כתב הטור שכתב הרא"ש על דברי רבינו דברים אלו מצאתי בירושלמי ואינם מובנים לי דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח אע"פ שמינני שליח בעדים חזרתי משליחותי ולעצמי קידשתיה. ובריש נמי למה הותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אמרה שנתקדשה לו ומאי נ"מ במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה שעשאו שליח ע"כ וצ"ע עכ"ל. והר"ן כתב דטעמא דמילתא דכשלא הוחזק בעדים מסתמא אין האשה רוצה להתקדש לראשון כיון שאינו כאן ואין שליחותו מוחזק ומשום הכי כשאומרת איני יודעת חזקה לשני אבל כשהוחזק השליח בעדים היא סומכת על השליחות ומשום הכי כשאמרה איני יודעת חוששין לראשון. ומיהו כיון שהראשון לא היה כאן והשני כאן חוששין אף לשני ושניהם נותנין גט. ומיהו כי אמרינן חזקה לראשון היינו לומר שהראשון אסור בקרובותיה שהרי אומר לה קידשתיך. וכתב הרמב"ם (בפרק ט' מה"א) דהוחזק היינו שעשאו שליח בעדים ולא הוחזק היינו שלא עשאו שליח בעדים והוא ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפ"ג מה"א שהעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים. וכתב עליו הראב"ד בהשגות אין בלשון התוספתא אם לא עשה אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו בעדים אלא שלא

היה השליחות מפורסם במקום האשה וכו'. וגם הוא לטעמיה אזיל שדעתו שהעושה שליח לקדש לו אשה צריך לעשותו בעדים וכו'. ומכל מקום במה שכתבתי דבקידושי סתם עסקינן שהשליח אומר לעצמי נתכונתי והיא אומרת לראשון נתכונתי תמיהני שאם יש בידה לומר לא נתקדשתי לו כשם שהיא מותרת בקרוביו כך היה ראוי שיהא הוא מותר בקרובותיה שכיון שאין המעשה מוכיח כשהוא אומר לעצמי נתכונתי הוה ליה דברים שבלב ואם המעשה מוכיח בעצמו נלך אחר הוכחתו ואין מקום למחלוקתן וכו'. לפיכך נראה לי דהכא באומר לעצמי קידשתי בפירוש עסקינן והיא אומרת לראשון נתקדשתי בפירוש ויש כאן עדים שראו הקידושין אבל אינם זוכרים למי נתקדשה עכ"ל:

הלכה כב

האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני וכו' וכיצד הוא הקול וכו'. אמר רבי אבא א"ר הונא א"ר לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למ"ה. וכתב הרא"ש לא פליג רב אהני דאמרי לעיל נרות דולקות וכו' דשני עניינים הם ותרוייהו חשיבי קול או זה או זה וכן דעת הריטב"א וכן נראה שהוא דעת הרי"ף ורבינו וכ"כ הר"ן דבדעולא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' דמשמע בגמרא דקרו ליה דבר ברור אבל כל שאין רגלים לדבר בעינן דבר ברור כה"ג (ועוד דמילתיה דעולא לאו שייכא אלא בקידושין ומילתיה דר' אבא שייכא בין בקידושין בין בגירושין) והרמב"ם כתב וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני נראה מדבריו דבדעולא היינו ששמעו דקאמרי טובא פלונית נתקדשה היום ובדרבי אבא אע"פ שלא שמעו אלא מאחד ולא אמרו גם כן נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי כיון שהקול גומר לשנים שהלכו להם אבל מה שהוא אומר דסגי בשנים מעידים ששמעו מאחד שאמר כן מפי שנים איני יכול ליישבו ללשון הגמרא אלא אם כן גורס כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים עכ"ל: ודע דתניא בסוף גיטין שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה ופירש רש"י שלא לפלוני יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא נתקדשה סתם אין חוששין לה. בעיר אחרת יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום במקום פלוני ע"כ. ואיני יודע למה השמיט רבינו זה ולא הצריך שיאמרו נתקדשה לפלוני כאן. ובתשובה אחת להריב"ש מצאתי שהיה גורס בדברי רבינו שמענו שנתקדשה פלונית מפלוני. ולענין מה שה"ל לכתוב כאן יש לומר דמכלל דבריו נשמע שנתקדשה במקום שנרות דולקות ומטות מוצעות:

הלכה כג

בד"א שלא היה אמתלא וכו'. כתב הטור אם יש להסתפק אם יש בקידושין שוה פרוטה או שמא קטן היה אין חוששין לקול והוא מדברי הגמרא שם. ויש לתמוה על רבינו למה השמיטו ואפשר דבכלל מ"ש או קידושי ספק הוו הני מילי:

פרק י

הלכה א

הארוסה אסורה לבעלה מד"ס וכו'. זה נלמד מנוסח ברכת האירוסין ואסר לנו הארוסות כלומר מדרבנן שגזרו על יחוד פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה וכמו שאמרו במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבא עליה וכו'. כתב ה"ה ואמרו נפקא מינה ליורשה וכו' ולא אמרו אם מותר לבא וכו'. אומר אני דאין זה ראיה מוכרחת דאיכא למידחי ולמימר אימא לאידך גיסא דטעמא דלא אמרו נ"מ אם מותר לבא עליה משום דפשיטא להו דמותר:

הלכה ב

כיון שנכנסה הארוסה לחופה וכו'. אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה וכו'. הר"ן כתב בפרק אע"פ על דברי רבינו והדבר תימה כיון דקי"ל ביבמות דיש חופה לפסולות נדה למה לא יקנה לפיכך נראה כדברי האומרים דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים קונה עכ"ל וגם הרא"ש דחה דברי רבינו:

הלכה ט

אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו וכו'. דברי רבינו מבוארים דבקנו מידו אע"פ שיש לו פנאי אם רצה שלא לכתוב עכשיו אלא שביק ליה למחר וליומא אחרא שרי דכיון דסתם קנין לכתיבה עומד הוי כאילו נכתב וזהו שכתב אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו ה"ז מותרת משמע בהדיא דסתם קנין אע"פ שלא נכתב דינו שוה לכותב ממש ובשניהם מותר לגמרי ולא כתב עד שיהא לו פנאי לכתוב אלא בנתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ומטעמא דפרישית. וזה שלא כנראה מדברי הטור שכתב בשם רבינו על העידו עליו עדים וקנו מידו מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב לה. ולא דק דעד שיהא לו פנאי לכתוב לא קאי אלא למתפיס מטלטלין אבל קנו מידו מותר אע"פ שיש לו פנאי וכמו שכתבתי ודבר פשוט הוא בעיני

בדקדוק הבנת לשון רבינו ותמהני על מהרי"ק שנמשך אחר הבנת הטור בדברי רבינו ולא דקדק בדבר:

הלכה יא

המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה וכו'. הרא"ש כתב על דברי רבינו נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה ע"פ ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דהא איהו גופיה כתב בחיבורו דארוסה אין לה כתובה אם לא שכתב לה ואין דבריו נראין דלמה לא תהא כתובת מנה או מאתים כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי נהי דתוספת לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה מ"מ שטר גמור הוי לענין מנה או מאתים ואע"ג דאמרינן בפירקין דלעיל והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנישואין מיירי דחזר וכתב לה בשעת נישואין דאמרינן אחולי אחליה לשיעבוד קמא ונתרצית לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר בין תוספת ועוד משמע דגובה מן האירוסין ממשעבדי נמי כמו מן הנישואין עכ"ל. והר"ן כתב הלכה כר"א ב"ע דאזיל בתר אומדנא הילכך אלמנה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה ומיהו משמע דאפילו מן המשועבדין גובה אותם אלא שהרמב"ם כתב בפ"י מה"א שאינה גובה מבני חורין עכ"ל:

הלכה טז

המארס את בתו קטנה וכו' ואם רצה לכנוס כונס ואין ראוי לעשות כן. נראה דמשמע לרבינו דהא דאמרינן (קידושין מ"א) אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה איסורא לאו דוקא אלא לומר שאין ראוי לעשות כן וכדתניא בין היא ובין אביה יכולים לעכב דמשמע דאי ניחא לה ולאביה שרי וכ"כ בפרק שלישי אע"פ שיש רשות לאב לקדש את בתו כשהיא קטנה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו קטנה וכו':

פרק יא

הלכה טז

הורו כל הגאונים שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן וכו' אבל התוספת יש לה. כתב הרי"ף דטעמא דמסתבר הוא והרא"ש כתב איני כחולק על דברי הגאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת דדבר ידוע דלשם חיבת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרינן לענין מנה ומאתים חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואם היה שונאה היה מגרשה ולא היה טורח בסעודה אע"פ שמרויח בטורח הסעודה פיטור ממאתים של

כתובה גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה ואדעתא דהכי לא הוסיף לה עכ"ל. ול"נ דל"ק דהא בגמרא (כתובות דף י') אמרו חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה ממאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן משמע בהדיא דלא האמינוהו חכמים לומר פתח פתוח מצאתי אלא משום דהם תקנו לה כתובה והם אמרו וא"כ בתוספת שאינו מתקנת חכמים לא האמינוהו:

פרק יב

הלכה א

כשנושא אדם אשה וכו'. כתב ה"ה השלשה דברים שכתב רבינו שהם מן התורה וכו' ועוד שכל התנאים שוים. ונראה לי שהמזונות הם מדבריהם שלא כדברי האומרים בברייתא שהמזונות הם מן התורה ואע"פ שהם שנים לגבי רבי אליעזר בן יעקב מ"מ משנת ראב"י קב ונקי עכ"ל. ואני אומר שלא דקדק בדבר דהא מסיים בברייתא אליבא דראב"י דמזונות ועונה הוו דאורייתא וכמו שכתבו התוספות בפרק נערה:

הלכה יא

ואם היה עני ביותר וכו' כופין אותו להוציא וכו'. כתב רבינו ירוחם שתמהו על רבינו למה כופין אותו להוציא מאחר שאין לו ממה לזונה דאם אין לו אין כופין כמו ב"ח שאין לו עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהתם דמה ענין זה לזה דב"ח אין תקנה בדבר מה שאין כן בנדון זה שיש תקנה שיוציאנה ומאחר שאחד מתנאי הנישואין הם המזונות אם אין לו במה לזון יוציאה:

הלכה טז

מי שהלך למדינה אחרת וכו' ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה. הרא"ש כתב על דברי רבינו דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו. וגם הר"ן כתב אע"פ שדעת אבות העולם כך דברי תימה הם שכיון שהיא חייבת במעשה ידיה לבעל וכו' למה לא יחשבו ב"ד עליו כשיחשבו לה מזונות והראיה שהביאו מדאמרינן אי נמי קטנה וספקה אינה מכרעת כלל וכו' וכך נ"ל מדברי רש"י וכו' ובסוף דבריו כתב אע"פ שהדברים מראים כן אין לנו כח לחלוק על אבות העולם:

הלכה יח

יש מן הגאונים שהורה שאין פוסקין מזונות לאשה וכו' עד שיהא שטר כתובתה יוצא מתחת ידה וכו' ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה וכו' עד ולעולם טוענין ליורש וכו'.

בפי"ח כתב רבינו דאלמנה אין לה מזונות עד שתשבע אבל אשה שהלך בעלה למדה"י פוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה וכתב הריטב"א בר"פ שני דייני והלכה כחנן ודעת הרמב"ם דדוקא מי שהלך בעלה למדה"י אבל אלמנה אין נותנין לה מזונות אלא בשבועה דטפי מתפיס איניש צררי לאחר מיתה כדי שלא תתבזה אצל היתומים. ואינו מחוור דהא שמואל דאמר אין פוסקים מזונות לא"א כששמעו בו שמת מודה דפוסקין ועוד דבפרק השולח (גיטין ל"ח) בההיא איתתא (דחשודה אשבועה ותבעה כתובתה) דאתאי לקמיה דרב הונא וכו' א"ל מזוני נמי לית לך דאמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ואם איתא ל"ל מדשמואל תיפוק ליה דבעיא שבועה והיא חשודה א"ו האלמנה נותנין לה מזונות בלא שבועה עכ"ל. והרא"ש כתב על דברי רבינו וז"ל דבריו תמוהים דהא שמואל מוקי מילתא דחנן כששמעו בו שמת והיא ניזונת בלא שבועה ובהלך בעלה אפילו בשבועה אינה נזונת ואע"ג דליתא לדשמואל מ"מ בסברא זו לא מצינו חולק עליו דסברא מרווחא היא להצריכה שבועה יותר בחייו מבמותו דבמותו מסתמא עומדת לגבות כתובתה ותשבע בסוף אבל בחייו לא ניתנה כתובתה לגבות בחייו ושמא תמות בחייו ולא תבא לידי שבועה לעולם. ומ"ש מפני שניזונת מנכסי יורשין וטוענין ליורש אמרי נואש הם דכמו שטוענין ליורש ולוקח יותר ראוי לטעון למי שיורדין ליפרע מנכסיו שלא בפניו דאין לו מי שיטעון בשבילו וכגון זה פתח פיך לאלם. ומ"ש שבחייו ניזונת מן התורה הא ליתא דכל אמוראי סברי דמזונות האשה דרבנן אלא דפליגי אי מזוני עיקר [התקנה ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות או מעשה ידיה עיקר] ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. ועוד דקי"ל דגובה כתובתה בעידי מיתה אע"פ שאין שטר כתובה בידה דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכ"ש דיש לה מזונות דנכסים בחזקתה הם לענין מזונות כדתני לוי אלמנה כל זמן שלא נישאת על היתומים להביא ראיה עכ"ל. ומ"ש שיותר ראוי לטעון למי שנפרעים מנכסיו שלא בפניו וכו' י"ל שמי שנפרעים מנכסיו שלא בפניו שאני שהיום או מחר יבוא ויטעון ויוציא לאור משפטו מה שאין כן ביורש. ומ"ש דכל אמוראי סברי דמזונות דרבנן י"ל דראב"י שמשנתו קב ונקי סובר שהם דאורייתא וכמ"ש התוספות בפרק נערה (דף מ"ז.) ומ"ש דגובה כתובתה בעידי מיתה אע"פ שאין שטר כתובה בידה וכו' אינה טענה דאיכא למימר דה"ה דגובה בעידי גט ועוד דההיא דהטוען אחר מעשה ב"ד במקום שאין כותבין כתובה היא ורבינו

הכא במקום שכותבין כתובה מיירי. ומ"ש דנכסים בחזקתה הן לענין מזונות וכו' י"ל דהתם אחר שהוציאה שטר כתובתה בב"ד אבל כל זמן שלא הוציאה בב"ד עדיין אין לה מזונות והיאך יהיו הנכסים בחזקתה:

הלכה כג

המדיר את אשתו מליהנות לו וכו' ובאותם ל' יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה וכו'. כתב הר"ן על זה וז"ל ודבריו תמוהים בעיני הרבה דהא בגמרא אמרינן בהדיא דלא מצי מדיר לה אלא באומר לה צאי מעשה ידייך במזונותייך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאומר לה ומש"ה מסקינן לה דוקא באומר לה ובמספקת לדברים גדולים ובמגלגלת בהדיה לדברים קטנים ומדבריו נראה דאפילו כשאין מעשה ידיה מספיקין ולא איתגלגלא בהדיה חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו לא א"ל צאי וכו' מצי מדיר לה ואילו בגמרא אמרינן דנהי דבאומר מהני כי לא אמר משועבד לה ולאו כל כמיניה למימר איני נותן מזונות ושהיא עצמה תעכב מעשה ידיה ודכותה גבי אשה אע"פ שהיא יכולה לומר איני נזונית ואיני עושה אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא מעצמו יעכב מזונות דהא תנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר ואין לך אומרת איני עושה גדול מזה. ונ"ל שהביאו לומר כן משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודא דידה והיינו טעמא משום דלא צריך לאלומיה דע"כ או יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ומש"ה ס"ל ז"ל דתנא דקונם שאני עושה לפיך א"צ להפר היינו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעים מידי שיעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה וכי אמרינן הכי בפרק אע"פ היינו כר"י בן נורי דס"ל דהשתא לא חייל נדרא ולבתר הכי חייל ומש"ה ע"כ איצטריכינן לאסוקי דקונמות כקדושת הגוף דמו ואלמוה לשיעבודיה דבעל כדאיתא בסוגיא דאע"פ דוק ותשכח. אבל לת"ק דאמר אינו צריך להפר נקטינן מילתא כפשטא דס"ל דקונמות אין מפקיעים מידי שיעבוד וכי פרכינן והתנן קונם וכו' הכי פרכינן לימא מתניתין דלא כת"ק דהתם וכל הך סוגיא לפרוקי ת"ק דהתם אמתניתין איתמרא אבל לדידן דקי"ל כר"י בן נורי דקונמות מפקיעין מידי שיעבוד לא צריכינן לכל הני הויות ול"ק לן מידי משום דשיעבודא דידיה הוא דאלמוה דאל"כ יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא ברצונו אבל שיעבודא דידה אמאי צריכי לאלומי הא ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה ובכך עלו דברי הרמב"ם ז"ל כהוגן עכ"ל:

הלכה כד

נדרה היא שלא תאכל א' מכל מיני הפירות וכו'. כתב הר"ן האי יוציא דתנן משמע לי יוציא בע"כ אפילו רצה לקיימה מטעמא דמיסנא הוא דסני לה אלא שראיתי להרמב"ם שכתב בפי"ב מה"א נדרה היא שלא תאכל וכו' אם רצה שתשב תחתיו וכו' ודקדק כן מדאמרינן (כתובות ע"א) גבי האשה שנדרה בנזיר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכבר כתבו דלאו דוקא אלא ה"ק ואם אמר הבעל אי אפשי באשה נדרנית ומש"ה לא הפר יוציא ויתן כתובה עכ"ל:

פרק יד

הלכה ח

האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת וכו' אם אמרה מאסתיהו וכו' ותטול בלאותיה הקיימים וכו'. כתב הר"ן בתשובות הרמב"ם פירש זו שאמר בפרק אע"פ (כתובות דף ס"ג) כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא דמסקינן עלה בגמרא השתא דלא אתמר הלכתא לא הכי ולא הכי דתפסה לא מפקינן מינה דלא תפסה לא יהבינן לה במורדת כפשטה וכן מוכיחים דברי הרמב"ם שכתב זה החילוק בין תפסה ללא תפסה בדיני מורדת וסבר הרב ז"ל דדוקא במורדת יש חילוק בין תפסה ללא תפסה דבלא תפסה הפסידה אבל האומרה מאיס עלי אפילו לא תפסה לא הפסידה וטעמו של דבר לפי שהמורדת אינה מבטלת מיד תנאי אישות שבינו לבינה אלא כל הפסדה הוא שבעה דינרים בכל שבת מעיקר התקנה ולפיכך כיון דקנסוה שתפסיד ז' בכל שבת דין הוא שיהא זה ההפסד מוטל על כל נכסיה וכאילו הבעל מרויח על נכסיה שבעה בכל שבת ולפיכך דין הוא שנאמר שבלאותיה הקיימים שאם לא תפסה אותן הפסידתן אבל האומרה מאיס עלי אין ענינה כן שאין הבעל מרויח עליה דבר קצוב כדי שנאמר שיהא ריוח הבעל והפסד האשה מוטל על כל נכסיה אלא הרי היא מבטלת תנאי האישות מיד והפסידה כל שיש לה על הבעל אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה דה"ל כההיא דאמרינן בס"פ אלמנה (שם דף ק"א:) אם היא זינתה כליה מי זנו ולפיכך כתב הרמב"ם שתטול בלאותיה ולא חילק בין תפסה ללא תפסה עכ"ל:

הלכה ט

ואם מרדה תחת בעלה לצערו וכו' שולחין לה מב"ד וכו'. נראה מדברי רבינו שהוא פוסק כרבותינו וכרמי בר חמא (שם סג:) דאמר פעמיים שולחים לה מב"ד אחד קודם הכרזה ואחד לאחר הכרזה ומפרש דהא דאמר רבא אמר רב ששת נמלכין בה הוא מלבד

הפעמיים ששולחים לה. ולפי זה צריך לפרש דמאי דאמר רבא האי בורכא היינו לומר דמדאמרינן הלכה כרבותינו משמע שכיון שאחר ההכרזה שלחו לומר לה הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת אותה וכו' מיד מפסדת כתובתה והא ליתא אלא אינה מפסדת עד שנמלכין בה: ומ"ש אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה וכו'. כתב הר"ן לי נראה דה"ק הלכה נמלכין בה דלא סגי בששולחין לה מבית דין לומר הוי יודעת אלא הבית דין בעצמם נמלכין בה קודם שיפסקו את הדין להפסידה כתובתה. ואפשר שזהו דעת הרמב"ם שכתב ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרים לה וכו' ואם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכים בה ותאבד כתובתה עכ"ל:

הלכה יב

וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו וכו'. כתב הריב"ש נראה לע"ד דכותבין אגרת מרד על שומרת יבם אף באומרת מאיס עלי וזה נראה ברור. ומ"ש הרמב"ם וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי היא מורדת מתשמיש וכן יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו וכו' לא לומר שבאומרת מאיס עלי אין כותבין לא על ארוסה ולא על שומרת יבם אלא שלדעת הרב שבאומרת מאיס עלי כופין אותו לגרש לא היה צריך להשמיענו זה בארוסה ושומרת יבם דאם נשואה כבר יוצאה שאינה נשואה אינו דין שלא תנשא ושכופין לגרש או לחלוץ וכיון שכופין לגרש פשיטא שאין לה כתובה שאם תצא בכתובה תהא נותנת עיניה באחר ותאמר לבעלה מאיס עלי אבל באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה הוצרך הרב להשמיענו שאף בארוסה ובשומרת יבם עושים להם כסדר הזה:

הלכה יג

אבל נכסים שהכניסה לו וכו' ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו. כתב הריב"ש כל דתפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה. ומ"ש הרמב"ם ואם תפס הבעל אין מוציאין מידו לא דק ואגב שיטפא נקטיה עד כאן לשונו:

הלכה יז

האשה שחלתה וכו'. כתב ה"ה במשנה פרק נערה וכו'. ואני אומר שא"כ לא היו סותמין וכו'. מ"כ כמדומה שנדמה להרב המגיד דהאי וכ"ש בבנות ישראל הקדושות הראב"ד או הרשב"א קאמר לה ואינו כי אם מלשון ספרי ותירוץ ה"ה דחוק מאד. לזה נראה שרבינו סובר דההיא דסיפרי מיתניא אליביה דר' נתן דמפרש לקרא דושלחתה לגרשה בגט אחר קידושין וכדקאמר לעיל מהך דרשה ושלחתה בגט כדברי רבי יהונתן ומש"ה יליף בתר הכי שאם היתה חולה ימתין לה עד שתבריא ולא יגרשנה בגט וכ"ש בנות

ישראל אבל רבנן מפרשים לקרא מקמי קידושין שאם לא יחפוץ בה לקדשה ישלחנה לנפשה ולא שייכא הכא המתנה הואיל ואינה מקודשת לו הילכך ליכא למילף מהכא מידי. ורבינו מפ' קרא כרבנן דלא ליהוי בגט וכמ"ש בפ"ח מהלכות מלכים ומ"מ שמעינן מיהא מסיפרי דאין אדם רשאי לעשות כן וזהו שאמר רבינו ואין ראוי לעשות כן עד כאן לשונו:

הלכה יט

היו דמיה יותר על כדי כתובתה ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה וכו' בד"א בפעם ראשונה וכו'. נראה מדברי רבינו דדוקא כשרצה לגרשה אבל אם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובתה לפדות עצמה:

הלכה כא

המדיר את אשתו נדר וכו'. הרי"ף השמיט דין זה וצריך ליתן טעם למה השמיטו. ונ"ל דטעמא משום דמשמע ליה דבכלל דברי רבא הוא דאמר כל שאיסור דבר אחר גורם לה אינו חייב לפדותה. אבל הר"ן כתב שי"א שכיון שהרי"ף לא הביא מזה כלום משמע דלא ס"ל הכי וטעמא משום דבפרק המדיר פסק בנדרה היא וקיים לה איהו כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובסוגייא דהכא נמי שקלינן וטרינן מעיקרא דאי איהו נתן אצבע בין שיניה פודה וכיון דאית לן לעולם בנדר אפילו נדרה היא הוא נתן אצבע בין שיניה ולענין כתובה חייב הה"נ הכא דחייב לפדותה כיון שהוא נותן אצבע בין שיניה הילכך קי"ל כר"א דמחייב ולאו מטעמיה עכ"ל. וקשה לי שרבינו בספי"ב פסק בנדרה היא וקיים לה הוא כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובדין זה פסק כר' יהושע ולפי טעם זה שכתב הר"ן דברי רבינו סותרים זה את זה ועוד דהא דאמרינן בסוגיין דאי איהו נתן אצבע בין שיניה פודה בדרך דחייה איתמר כי היכי דלא נוקי לאביי ורבא כתנאי ואם כן מהי תיתי לן לקיים ההיא דחייה וליתי ר' יהושע דלא כהלכתא מוטב דנוקי לאביי ורבא כתנאי וליתי רבא כרבי יהושע דהלכתא כוותיה ועוד דההיא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה דהא אותבוה ואסיקו אלא לעולם בדאדרה איהו ואביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה וכו' וכיון דההיא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה לא חיישינן לה הלכך נ"ל שהטעם שכתבתי עיקר:

פרק טו

הלכה ג

מי שחשקה נפשו וכו' והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו וכו'. בפרק קמא דקידושין (דף כ"ט:) ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה:

הלכה יג

הוא אומר הפילה וכו' ובכל זה משביעה שבועת היסת וכו'. כתב ה"ה ז"ל נראה לי שדעת רבינו בזה וכו'. ק"ל על זה שסוף סוף קושיית הראב"ד במקומה עומדת שאין ביניהם מחלוקת לענין הכתובה דהא בין הפילה בין לא הפילה יש לה כתובה וטענתם אינה אלא אם חייב לגרשה אם לאו וא"כ אין מקום לשבועה ועוד שרבינו כתב שבטענה זו יתחייב ליתן לה כתובה משמע דבטענה דידיה אינו חייב ליתן לה כתובה ועוד שהדמיון שהביא ה"ה מהלכות טוען ליתיה דהתם נתבע נשבע ונפטר והכא תובע נשבע ונוטל. לפיכך נ"ל שהטע' משום דהכא מתוך טענותיה ניכר שהיא רוצה להתגרש ממנו שאומרת שכבר הגיע זמנה להתגרש וליטול כתובתה והוא אומר שלא הגיע זמנה עדיין ואילו היה כדברי הבעל שעדיין לא הגיע זמנה להתגרש אם תרצה להתגרש אינו חייב ליתן לה כתובה והרי זה דומה למוציא שטר חוב על חבירו וטען הלוה קבעת לי זמן שנשבע המלוה היסת ונוטל אף גם זאת מוציאה שטר כתובתה ואומרת שהגיע זמנה לגבות והבעל טוען שעדיין לא הגיע זמנה לפיכך נשבעת ונוטלת:

פרק טז

הלכה א

הנכסים שמכנסת וכו'. כתב ה"ה מ"ש שאין הנדוניא בכלל כתובה וכו' שדעת רבינו הוא שהנדוניא כחוב בעלמא ונגבית [היא] מן הבעל בבינונית. אבל מ"ש רבינו בפרק זה וכן התקינו שאם היו לבעל שדות טובות ורעות וכו' כתב ה"ה שמהירושלמי נראה כדברי רבינו:

הלכה ד

וכן התקינו שכשתבוא לגבות לאחר מותו לא תגבה עד שתשבע וכו'. ואם מתה קודם שתשבע כתב לקמן בפרק זה ועיין עוד בפרק י"ח בבא המתחלת מציאת האלמנה וכו' ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה נוטלים נדוניתה אע"פ שהם נצ"ב:

הלכה ה

וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובה וכו'. רבינו כתב בפירוש המשנה פרק יש בכור דהשתא דגביא ממטלטלי גובות האשה והבנות משבח ששבחו נכסים אחר מיתת הבעל וגם נוטלות בראוי כבמוחזק כמו שיתבאר בהלכות הלואה פרק י"ז:

הלכה ט

הרי שלא כתב כך בשטר הכתובה אלא נשאה סתם וכו'. כתב הריב"ש וז"ל מ"ש הרמב"ם שאין תקנה זו כשאר תנאי כתובה שנאמר בה אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי נראה שלא אמר כן אלא במקום שכותבין בכתובות שיעבוד מטלטלין וזה כתב כתובה ולא כתב שיעבוד מטלטלין ובזה י"ל כיון שמנהג המקום לכתוב וזה לא כתב נראה שלא נשתעבד אלא א"כ היה יודע בתקנתם של גאונים שאז י"ל שעל תקנתם הוא סומך ואם לא ידע בה י"ל שלא תגבה מטלטלי דיתמי כיון שלא כתב כמנהג המקום וכ"נ מלשונו שכתב הרי שלא כתב כן בשטר הכתובה וכו' אלמא כתובה כתב לה אלא שלא כתב כדרך שכותבין האחרים ועוד נראה מדבריו שתקנה הכתובה לא פשטה בימיו בכל ישראל אלא ברוב ישראל אבל תקנת המלוה בכל ישראל פשטה עכ"ל:

הלכה יב

מתה האלמנה קודם שתשבע וכו'. זהו דוקא בעיקר כתובה ותוספת ואף בנכסי נדוניתה אם אינם בעין הן או חליפין וכמו שיתבאר בפרק י"ח בבא המתחלת מציאת האלמנה וכו' ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדוניתה אע"פ שהיא נכסי צאן ברזל ע"כ וזה כשאין בשטר כתובתה נאמנות הן ממנו הן מיורשיו שאם כתב כן אפילו מתה קודם שתשבע יורשיה גובים כל כתובתה אף עיקר ותוספת דליכא למימר בה אין אדם מוריש שבועה לבניו שהרי לא נתחייבה שבועה כיון שהבעל האמינה עליו ועל יורשיו:

הלכה יג

ייחד לה קרקע וכו' וכן אם כתב לה מטלטלין וכו'. והוא הדין לנדוניא שהביאה וכ"כ הריב"ש דאע"פ דבר"פ אע"פ (דף נ"ה) מיירי כשייחדו לה הבעל לאחריות כתובתה כל שהן מנדונייתה הרי הם מיוחדים לה שהרי יכולה לומר כלי אני נוטלת ואין הבעל יכול לסלקה בדמים משום שבח בית אביה כר"י דס"ל הכי בפרק אלמנה לכה"ג וקי"ל כוותיה: ומ"ש וכן אם נמכרו ונלקח בהם מטלטלין אחרים וכו'. נראה דהוא הדין אם נמכרו נכסי נדוניתה ולקחו בהם מטלטלין אחרים ונודע שאלו השניים מדמי נדונייתה הן נוטלתן בלא שבועה:

הלכה כג

ועד כמה תגבה האלמנה העיקר וכו'. כתב הטור יראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחת השתיקה מחילה אלא לעיקר אבל התוספת לא. ונראה שדקדק כך הטור מדברי רבינו משום דמשמע ליה דמחילה דאחר כ"ה שנה כשהיא בבית אביה אגביית עיקר שכתב ברישא קאי ולא אתוספת. ולי נראה דאה"נ דלתוספת נמי הויא שתיקה מחילה ומה שלא הזכיר רבינו אלא העיקר משום דבמקום שאין כותבין מיירי וכבר כתב דתוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה וא"כ בלא טענת מחילה נמי לית לה תוספת כל שאין לה ראיה ברורה אבל עיקר לעולם יש לה אלא היכא ששהתה כ"ה שנה ומשום טענת מחילה ומטעם זה נקט עיקר אבל אה"נ דאי אית לה ראיה ברורה על התוספת אם היא בבית אביה ושתקה כ"ה שנה מחלה נמי תוספת וכ"כ ה"ה:

הלכה כה

ונאמן הקטן להעיד בגדלו וכו'. כתב הריב"ש על זה צריך עד אחד שיעיד עמו דהא מתניתין בהדיא קתני אם יש עדים. והרמב"ם כתב אם יש עדים שעשו לה המנהגות וכו' וכתב אח"כ ונאמן הקטן להעיד בגודלו ומלשונו זה אין להכריח אם ר"ל על עד אחד מן העדים אבל העד צריך שיעיד שראה בגדלו או אם כל אחד מהם יכול להעיד על מה שראה בקטנו:

הלכה כו

האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וכו' והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה וכו'. כתב על זה הטור ולא נהירא שאם הוא נאמן למה יתן עיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל שהרי כתובתה בידה וכן השיג עליו הראב"ד עכ"ל. וי"ל שהטעם שהוא חייב ליתן העיקר מפני מדרש כתובה לכשתינשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי אבל בתוספת אין מדרש וכ"כ ה"ה בסוף פרק זה בשם הרמב"ן וכ"כ הר"ן בסוף נדרים:

הלכה לא

האשה נאמנת לומר מת בעלי וכו' לפיכך אם באה לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא וכו' ומשביעין אותה. הטור הבין בדברי רבינו דהיינו לומר שמשביעין אותה שמת בעלה וזה דבר תימה שמאחר שמתירין אותה לינשא ממילא גובה כתובתה שהרי הוא כותב לה שאם תינשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי וכמו ששנינו בפרק האשה שלום וא"כ אין מקום לשבועה זו. ומ"ש רבינו משביעין אותה שמשביעין אותה שבועת אלמנה כשאר אלמנות:

באה ואמרה מת בעלי התירוני וכו'. ה"ה כתב דבתנו לי כתובתי והתירוני לינשא פסק ככל תיקו שבממון ולא שת לבו ליישב למה מתירין אותה לינשא ה"ל למיפסק בה ככל תיקו דאיסורא. ושמא י"ל דסבר רבינו דכיון דמדינא איתתא מהימנא לומר מת בעלי שתינשא אי משום דמילתא דעבידא לאיגלויי היא אי משום מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' האי בעיא דסלקא בתיקו הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא:

פרק יז

הלכה ג

שאין דין קדימה במטלטלין. כתב הר"ן בפרק מי שהיה נשוי ומגיד משנה בפרק כ"ב בבבת כנס את יבמתו והניח אחיו פירות ופרק כ' מהלכות מלוה ובטור אבן העזר סי' ק"ב דה"מ בדלא כתב ליה מטלטלי אגב שאם כתב לו כן יש בהם דין קדימה וכן מבואר בגמרא פרק חז"ה:

הלכה ד

[שייך להלכה ד, ה]

מי שגירש את אשתו וכו' וכן מי שמת והניח אשה וב"ח וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני ב"ח וכו'. כתב הריב"ש על זה וז"ל כבר ביאר הוא ז"ל למעלה בסמוך הטעם מפני שהב"ח הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה כלום וא"כ זה הוא בעיקר כתובה ותוספת אבל בנדוניא הרי היא כב"ח וכן ביאר בסמוך וגם שאין זה במשועבדים אגב שהרי יש בהם דין קדימה עכ"ל. וכבר נתבאר בסמוך דאי אקני לה מטלטלי אגב מקרקעי גם במטלטלין יש דין קדימה וכמ"ש הריב"ש:

הלכה ה

[שייך להלכה ד, ה]

מי שגירש את אשתו וכו' וכן מי שמת והניח אשה וב"ח וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני ב"ח וכו'. כתב הריב"ש על זה וז"ל כבר ביאר הוא ז"ל למעלה בסמוך הטעם מפני שהב"ח הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה כלום וא"כ זה הוא בעיקר כתובה ותוספת אבל בנדוניא הרי היא כב"ח וכן ביאר בסמוך וגם שאין זה במשועבדים אגב שהרי יש בהם דין קדימה עכ"ל. וכבר נתבאר בסמוך דאי אקני לה מטלטלי אגב מקרקעי גם במטלטלין יש דין קדימה וכמ"ש הריב"ש:

הלכה ז

היו כתובים וכו'. אבל מ"ש לעיל אבבת מי שגירש את אשתו וכו' קאי:

הלכה יא

הבעל שמכר נכסיו וכו'. וכן אם מכר הבעל וכו' ונפסד המכר. כתב ה"ה כוונת רבינו במ"ש ונפסד המכר צריכה תלמוד. נ"ל שאפשר לומר שלא כתב רבינו כן אלא מפני שהיה רוצה בין אותה שדה [בין שדה אחרת] והא לא שייך אא"כ נפסד המכר א"נ לרבותא נקט הכי דכיון שנפסד המכר על ידה ה"א דמסתמא היה בעלה מתקוטט עמה עד שהוצרכה להודות לו ומפני כך הקנית לשני ונמצא שבאונס הודית ולא כלום הוא קמ"ל:

הלכה יג

אבל הגרושה לא תמכור אלא בב"ד. כתב ה"ה משנה שם ויש מי שהעמידה בגמ' כר"ש אבל לרבנן אפילו גרושה מוכרת שלא בב"ד ופוסק רבינו כמי שהעמידה אפילו כחכמים ואע"פ שרבינו סובר טענת חן האשה וכו' עד לפיכך לא תמכור אלא בב"ד. הר"ן כתב על טעם זה אינו מחוור לי דבשלמא אי לא אמרה רב יהודה גופיה אלא אמורא אחרינא שפיר אבל כיון דחזינן דרב יהודה אפי' בנזקקין לא חייש לחינא משמע דהכא לטעמיה אזיל דלא חייש לחינא כלל וכיון דהתם לא קי"ל כוותיה מאן פלג לך דלימא דבהא מיהא נקטינן כוותיה וצ"ע עכ"ל. ול"נ לתרץ דשני מחלוקות הם דר' יוחנן דאמר התם משום חינא לא איפליג הכא כלל ואפשר דהכא ס"ל כרב יהודה הילכך פסקינן כוותיה דנזקקין והכא פלוגתא אחרינא הוא ולא תליא בהדיה כלל וכיון דמתניתין דגרושה לא תמכור לרב יהודה אתיא ככ"ע פסקינן כוותיה וזה כפי גירסת הרי"ף דגריס בפלוגתא דהכא עולא ורב יהודה ומ"ש הר"ן שמדברי הרי"ף נראה שלא פסק כר"י דנזקקין ל"נ דכיון דלקמן כתב עובדא דאמימר דאמר אדר"י משום חינא מתנינן לה כוותיה קי"ל דאל"כ ה"ל לפרש:

הלכה יד

אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה וכו'. בפרק אלמנה ניזונת (דף צ"ח) איבעיא להו מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או לא ואיפשיטא דצריכה שבועה. וכתב הר"ן שדעת רבינו כהרמב"ן שפירש דהכי מיבעיא לן אי אמרינן תמכור ואח"כ תשבע כדי שלא תשהה ותפסיד מזונות בינתים דלאחר מכירה ודאי דתשבע שבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים שמפני שמכרה שלא בב"ד לא הפסידו היתומים תקנת שבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים:

הלכה טז

היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה לזה במנה וכו'. משנה פרק אלמנה ניזונת ואמרינן בגמרא דאי היכא דאמר לשליח זבין לי כורא ואזל וזבן ליתכא מעביר על דבריו הוי משום דא"ל לא ניחא לי דלפשו שטרי עילואי מתניתין צריך לאוקומה בשלא היו השדות הללו יחד ואין ראויים לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח ורבינו אע"פ שפסק בפכ"א מהלכות שלוחין דמעביר על דבריו הוי כתב כאן משנתנו כצורתה ולא חילק בין שדה לארבע שדות ובין מכרה בשטר אחד למכרה בארבעה שטרות ונ"ל משום דלא דמיא מתניתא לשליח דאלמנה לאו שליחותא דיתמי קא עבדה דהא נכסי בחזקת אלמנה קיימי כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת ובלאו הכי לא דמיא אלמנה לשליח שהרי אם רצתה למכור לחצי כתובתה או לשליש או לרביע הרשות בידה כדתנן בפרק אלמנה ניזונת מוכרת היא אפילו ארבע וחמש פעמים ועוד שהרי ר"ת פירש דאפושי שטרי דלעיל לאו משום זילותא דנכסי הוא אלא משום שיצטרך לחזר בכל שטר ושטר אחר חתימת עדים וקנין וכתב הרא"ש שרב אלפס צריך לחלק כמו שפירש ר"ת ולפ"ז גם כן אלמנה שמכרה ליכא למיחש לאפושי שטרי שהאלמנה היא המחתמת השטרות ואין ליתומים עסק בהם וכיון דליכא ליתמי חשש דאפושי שטרי אפילו מכרה שדה אחת לארבעה בני אדם בארבעה שטרות מכרה קיים ובגמרא ה"מ לשנויי חד מהני שינויי אלא שרצה להשיב לו לפי דבריו:

הלכה יט

המוכרת כתובתה וכו'. מכירה ומחילה זו שכתב רבינו שהיא קיימת היא בעיקר הכתובה מפני שאין לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כדי שלא יהיה לו איבה שיאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה שהרי כיון שכל הנשים יש להן עיקר כתובה אין לה למכור ולתת לו מפחד איבה שלא יאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה דאדרבה היא יכולה לומר עיניך נתת בגירושין כשמבקש ליתן או למכור לה כתובתה ולכן מכירתה ומחילתה קיימים ולדעת רבינו ה"ה לתוספת כמ"ש בס"פ י"ח אבל הנדוניא אינה ככתובה לדעת רבינו אלא כחוב בעלמא ומ"ש רבינו בפרק כ"ב הם בנצ"ב ובנכסי מלוג כמו שמבואר שם בדבריו לא בעיקר כתובה ותוספת:

אבל המוחלת וכו' ואפילו מזונות אין לה עליו. כך נראה מדברי הרי"ף והרא"ש וגם הר"ן כתב שכדברי רבינו נראה עיקר: כתב הרשב"א מוחלת כתובתה לבעלה מה שעשתה עשוי ומיהו דוקא במוחלת שלא מחמת אונס ידוע אבל אם נאנסה ומחלה ויש עדים על האונס כגון זה שהיה מתקוטט עמה כדי שתמחול לו והוציאה מביתו ונתפייסה ומחלה

לו כדי שתשב עמו בשלום אע"פ שלא מסרה מודעא המחילה בטלה וכל שיש סיפק בידו לעשות ומפחידה הרי זה אונס:

והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן וכו'. מ"ש או דברי תימה יש ללמוד כן מדאמרינן בס"פ החובל (ב"ק דף צ"ג) אמתניתין דהאומר סמא את עיני וכו' יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו:

פרק יח

הלכה ו

מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה. כתב הר"ן שטעמו של רבינו דיליף לה במכ"ש בשומרת יבם והראב"ד השיג עליו והדין עמו עכ"ל:

הלכה ט

והנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת אותם בלא שבועה וכו' ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשים נדוניתה אע"פ שהוא נצ"ב. כך הוא הגירסא הנכונה וזה ע"פ מ"ש ברפי"ו שבין נכסי מלוג בין נצ"ב נקראים נדוניא. ומ"ש אע"פ שהוא נצ"ב היינו לומר שאע"פ ששמו אותם בזוזי וקבלם עליו באותו סך שאם פחתו פחתו לו וכו' אינם חשובים כנכסיו לענין זה:

הלכה י

[שייך להלכה י, יא]

אלמנה שתפסה מטלטלין וכו'. אבל אם תפסה לאחר מותו לכתובתה אינה גובה מהם. היינו לדינא דגמרא שאין כתובה נגבית ממטלטלי אבל לדידן גובה מהם אפילו לא תפסה:

הלכה יא

[שייך להלכה י, יא]

אלמנה שתפסה מטלטלין וכו'. אבל אם תפסה לאחר מותו לכתובתה אינה גובה מהם. היינו לדינא דגמרא שאין כתובה נגבית ממטלטלי אבל לדידן גובה מהם אפילו לא תפסה:

הלכה יג

אבל אם הניח קרקע יכולה היא וכו'. כתב ה"ה ומ"ש שאם מכרו שאינה מוציאה מיד הלקוחות משנה היא בפרק הניזקין עכ"ל. ואני אומר אינה משנה ולא בפרק הניזקין אלא בפרק מציאת האשה (ס"ט.) גבי הא דתלה ליה רבי לרב ביני חיטי:

הלכה טו

[שייך להלכה טו, טז]

אלמנה שנפלה לפני יבם וכו'. תבעה יבמה לכנוס וכו' או שהיה היבם במדה"י הרי זו ניזונת משל יבם. כתב ה"ה דבר פשוט הוא ומבואר בדברי רבינו שדין חלה והלך למ"ה וכו'. ויש לתמוה על רבינו שכתב או שהיה במ"ה ולא כתב או שהלך למ"ה וכלשון הירושלמי ואפשר לומר דאתא לאשמועינן דהא דאינו חייב במזונותיה אחר העמדה אא"כ ברח או חלה היינו כשהיה דר עמה במדינה אבל אם היה דר במדינה אחרת והעמידתו שם בדין היא או שלוחה מיד הוא חייב במזונותיה כיון דאינו דר במדינה עמה דינו כברח או חלה:

הלכה טז

[שייך להלכה טו, טז]

אלמנה שנפלה לפני יבם וכו'. תבעה יבמה לכנוס וכו' או שהיה היבם במדה"י הרי זו ניזונת משל יבם. כתב ה"ה דבר פשוט הוא ומבואר בדברי רבינו שדין חלה והלך למ"ה וכו'. ויש לתמוה על רבינו שכתב או שהיה במ"ה ולא כתב או שהלך למ"ה וכלשון הירושלמי ואפשר לומר דאתא לאשמועינן דהא דאינו חייב במזונותיה אחר העמדה אא"כ ברח או חלה היינו כשהיה דר עמה במדינה אבל אם היה דר במדינה אחרת והעמידתו שם בדין היא או שלוחה מיד הוא חייב במזונותיה כיון דאינו דר במדינה עמה דינו כברח או חלה:

הלכה יט

אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות יש מי שהורה וכו' עד וכן ראוי לדון. נתבאר בפרק י"ב:

הלכה כג

אלמנה שאין שטר כתובתה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות וכו'. נתבאר בפרק י"ד ומ"ש ואומרים לה הביאי כתובתיך או השבעי וטלי מזונותיך קשה דמשמע מהכא שאם תביא כתובתה נוטלת מזונות ואינה צריכה לישבע והרי כתב לעיל בסמוך אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות וכו' ורבותי הורו שאין לה מזונות בבית דין עד שתשבע מפני שהיא באה להפרע מנכסי יתומים ולפי זה אפילו הביאה כתובתה אין לה מזונות עד שתשבע ויש לומר דשבועה דלעיל היינו שלא תפסה משל בעלה כלום ושבועה דהכא היינו שלא מחלה כתובתה לבעלה ולא מכרה ולא משכנה לו וה"ק אומרים לה הביאי כתובתיך והשבעי שלא תפסת משל בעליך כלום או השבעי עוד שלא מחלת לו כתובה ולא משכנת

לו וכן מפורש בא"ה סימן צ"ג וק"ל דא"כ היאך כתב בסמוך אלמנה שאין שטר כתובתה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה וכו' דמשמע שאין צד שתוכל ליטול מזונות אם לא תביא שטר כתובתה ולפי מ"ש אפילו אין שטר כתובה בידה יכולה ליטול אם תשבע לכך נראה לכתוב וי"ו במקום או וה"ג אומרים לה הביאי כתוביתיך והשבעי וכן מצאתי בספר מוגה והיינו לומר שאע"פ שתביא שטר כתובה דליכא למיחש שמחלה ולא שמכרה מכל מקום צריכה לישבע שלא תפסה משל בעלה כלום:

הלכה כז

אלמנה שתבעה וכו' או תשבע שבועת היסת ותטול. כתב ה"ה נ"ל טעם לדבריו שהצריכה שבועת היסת וכו' וכ"כ הר"ן וז"ל הרמב"ם כתב שתשבע היסת ותטול וכתב הרשב"א שאפשר מהסכמת הגאונים שכל שאינו טוען בגופו של דבר אע"פ שהוא תפוס בידו כגון משכון אינו נאמן עליו אלא בשבועה כעין שבועת הנוטלין וגם זו אינה מוחזקת בגופן של נכסים שיהא לה חלק בגופן אלא מחמת שיעבוד ולפיכך אינה נוטלת אלא בשבועה ואין זה נכון דא"כ הל"ל שתשבע שבועת המשנה כשאר הנשבעין ונוטלין בנקיטת חפץ ולא סגי לה בשבועת היסת אלא ודאי טעמו ז"ל דכיון דנכסי בחזקת אלמנה קיימי הרי היתומים כבאים להוציא והיא כופרת הכל ולפיכך נשבעת היסת עכ"ל:

פרק יט

הלכה א

מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן וכו'. בפרק ט"ז כתב שאין יורשים כתובת אמן אלא מן הקרקע:

הלכה יג

נתן כל נכסיו במתנה לאחרים וכו'. כן כתב הרא"ש בקידושין פרק האומר מהכרח דקדוק סוגיית הגמרא:

הלכה יד

בת הממאנת וכו'. כתב ה"ה אחר שהממאנת אין לה עיקר כתובה מאין לו לרבינו שיהיה לבתה מזונות שהם מתנאי כתובה וצ"ע גם הר"ן תמה עליו כן. ועוד יש לתמוה עליו לפי פירושו דאלמנה וגרושה מן הנישואין נמי ניזונות משל אביה וא"כ היכי שייך למימר ממאנת איכא בינייהו דהשתא נשואה גמורה שנתאלמנה או נתגרשה ניזונת מנכסי אביה לדברי הכל ממאנת דעקרתינהו לנישואה מעיקרא מיבעיא ומיהו בהא יש לומר

דאלמנות וגירושין דע"כ באים מש"ה לד"ה ניזונות מנכסי אביה אבל ממאנת דמדעתה הוא סבר רבי דאינה ניזונת מנכסי אביה ופליגי רבנן עליה:

הלכה טו

המארס בת הניזונת מן האחים וכו'. כתב ה"ה ופסקו הגאונים שיש לה. הטעם משום דפסקו כלישנא בתרא:

פרק כ

הלכה יג

נשאת הבת אחר שגדלה וכו' ולא תבעה פרנסתה וכו'. כתב הר"ן יש לתמוה על הרמב"ם שלא חילק בין מתזנא ללא מתזנא עכ"ל. ולי נראה שרבינו סמך על מ"ש גבי בגרה שאם האחים זנים אותה בבגר אף ע"פ שלא מיחתה לא איבדה פרנסתה כל זמן שזנין אותה וממילא משמע דה"ה לנשאת קודם שבגרה שאם זנין אותה אחר נישואיה לא איבדה:

פרק כא

הלכה א

אינו כופה אלא לטוות הצמר וכו'. יש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא כדמפליג בגמרא ואפשר שטעמו משום דכיון דאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכיתנא רומיתא להקל על האשה:

הלכה ב

דחקה עצמה וכו'. כתב ה"ה בפרק אע"פ נחלקו ר"ע ות"ק בהעדפה וכו' ואפשר שהם סוברים דאתיין אליבא דר"ע ואין הלכה כמותו. כלומר דאע"פ שהם פוסקים כרבינו האיי במאי דאמר הלכה כרבנן לא סברי כוותיה במאי דאמר דהני בעיי אליבא דרבנן שייכי. ויש לתמוה על ה"ה והר"ן שכתבו שהרי"ף פסק כת"ק דלנסחי דהרי"ף דידן כתב שתי סברות ולא הכריע לפיכך נ"ל שמ"ש הרא"ש ואנן ס"ל כרבנן מדברי הרי"ף הוא וכך היתה נוסחת ה"ה והר"ן כהרי"ף:

הלכה ו

הכניסה לו שתי שפחות וכו'. אע"ג דבמתני' קתני הכניסה לו שלש שפחות אינה מצעת את המטה ואינה עושה בצמר השמיטו רבינו משום דכיון דאיפסיקא הילכתא בגמרא כר"א דאמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר אזדא ליה הא דתנן בהכניסה לו שלש שפחות אינה עושה בצמר וכן אזדא ליה הא דקתני אינה מצעת לו את

המטה מהא דא"ר הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא מצעת לו את המטה ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הצעת המטה דרב הונא להצעת המטה דמתניתין:

הלכה י

כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות וכו' כופין אותה ועושה אפילו בשוט. כתב הטור על זה יראה שפוסק דמורדת ממלאכה הויא מורדת וא"כ קשה לדבריו למה לא יפחתו מכתובתה כדין מורדת מתשמיש עכ"ל. ואני אומר דהא ודאי פשיטא דלא ס"ל לרבינו דמורדת ממלאכה הויא מורדת שהרי פסק בפרק י"ב שאם אמרה האשה איני נזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה ואם כן מ"ש בפרק זה שכופין אותה ועושה כשאינה אומרת איני ניזונת אלא היא רוצה לזון ולא לעשות וכן כתב הר"ן בפרק אע"פ. ועי"ל דאפי' באומרת איני ניזונת ואיני עושה איירי דעד כאן לא אמרינן דיכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה אלא לפטור עצמה מטוויית צמר בלבד אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אומרת איני ניזונת וכמ"ש ה"ה פרק י"ב בשם המפרשים ובשם הרשב"א והר"ן פרק אע"פ ואע"פ שהתוספות והרא"ש שם דחו סברא זו י"ל דהרמב"ם סובר כדברי שאר המפרשים והכי דייק לישנא דרבינו שכתב כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת דמדנקט לישנא דכל איכא למימר דאתא לאשמועינן שכל הנשים חייבות לעשות מלאכה לבעליהן דאפי' באומרת איני ניזונת ואיני עושה אינה נפטרת אלא מטוויית צמר אבל בשאר חייבת היא:

הלכה יא

פסקו לה מזונות הראויים לה וכו' ואין הבעל יכול לעכב וכו'. ה"ה והר"ן והטור תמהו על דברי רבינו דהא תניא בהדיא לא תאכל דברים הרעים לחלב וה"ה תירץ דההיא בשאינה מצטערת עליהם אבל במצטערת עליהן ודאי צערה קודם שחייה קודמים עכ"ל. ואין לשון זה מכוון דלא שייך לומר חייה קודמים אלא בדברים הצריכים לקיום גופה אבל מאכלות רעים אינם חייה. וע"ק על דבריו דא"כ ה"ל לכתוב לשון הברייתא ולחלק בה להשמיט לשון הברייתא ולכתוב בהנך. ולכן נ"ל דמשום דברייתא הכי איתא פסקו קימעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב מפרש רבינו דה"ק אם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר אוכלת ואין אבי הבן יכול לעכב עליה אע"פ שהמאכל המרובה מזיק לולד וטעמא הוי ודאי משום דצערא דגופה עדיף א"כ סיפא דברייתא דקתני ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב א"א לומר דאינה רשאה לאכול דברים הרעים לחלב קאמר דהא קתני רישא דרשאה לאכול הרבה יותר מכדי צרכה ואין לך דבר שמזיק יותר מאכילה גסה הילכך על כרחך לומר דה"ק אוכלת הרבה אם תרצה

ואינו יכול לעכב עליה וכן אינו יכול לעכב עליה שלא תאכל דברים הרעים לחלב: (עיין בבית יוסף דנתן עוד טעם אחר):

הלכה טז

האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק וכו' בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה וכו'. כתב ה"ה שפסק כשמואל. ויש לתמוה למה לא פסק כר"י וכ"ש שפסק רב שימי הלכה כמותו. ונראה שטעמו משום דבתר הכי מייתי גמרא הא דתני רמי בר יחזקאל משמיה משמע דלמיקבע הלכה כוותיה אתא ועוד דמסתבר טעמיה:

פרק כב

הלכה ד

וכן הנושא את הקטנה וכו'. בפרק א' מהלכות נחלות כתב רבינו בעל שנשא קטנה שאינה צריכה מיאון אינו יורשה שאין כאן שום אישות:

והחרש שנשא וכו'. כתב ה"ה ג"ז לא מצאתי מבואר עכ"ל והנה הוא מבואר בירושלמי דכתובות:

הלכה ט

האשה שכתבה כל נכסיה לאחר וכו'. בגמ' פריך ואי לא קננהו לוקח ליקנינהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל. וכתב הר"ן פירש"י לשמואל דאמר לא קני בכותבת לו כל נכסיה וכו' אבל מדברי הרמב"ם בפרק כ"ב מה"א נראה דלאו לשמואל פרכינן דבמברחת קנה לוקח אם תמות היא בחייו שמתוך אומדן שלה הרי היא כאילו פירשה שאם הבעל ימות בחייה לא תהא מתנה כלום ואם היא תמות בחיי בעלה שזכה בה מקבל מתנה אלא שלא רצתה לפרש כן כי היכי דלא תיהוי לה איבה וכי פרכינן ואי לא קנינהו לוקח ליקנינהו בעל אמהיום ולכשארצה פרכינן דכיון שמתה ולא אמרה אין נמצא שלא קנה לוקח מעולם וא"ה ליקנינהו בעל ועל דרך זה הדבר ברור במברחת שאם מתה אין הבעל יורשה שהרי מקבל מתנה זוכה בנכסים אבל בכותבת לו מהיום ולכשארצה כיון שלא זכה לוקח מעולם נהי דהוו כנכסים שאינם ידועים שהוא סבור שתאמר אין תינח לענין אכילת פירות אבל לענין ירושתה למה לא יירש אותה [וכדאמרינן בנכסים שאינן ידועים שאין הבעל אוכל פירות ואעפ"כ נראין הדברים שהבעל יורש אותם כמ"ש במשנתנו.] והרמב"ם כתב שאע"פ שלא קנה מקבל עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות אותה מתנה ואם מתה אינו יורשה ואפשר שהביאו לומר כן דכיון דאמרינן הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר

פסים לאחר ובתר הכי אמרינן רצה משחק בה עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה משמע דכי היכי דבשטר פסים נעקרה ירושתה ה"נ בכותבת מהיום ולכשארצה אבל הדבר תימה למה. ואפשר דנהי דבנכסים שאינם ידועים הבעל יורש אותם התם הוא שלא גלתה כלל להקנותם לאחר אבל זו הרי היא כמזכה יורשיה ע"י מקבל מתנה זו שהרי כל עצמה אינה כותבת כן אלא בשבילן וכיון דירושת הבעל דרבנן לדעת הרמב"ם כמ"ש בפרק י"ב מה"א בהכי סגי לעקור ירושתה מבעל. זה נ"ל לדעתו ז"ל עכ"ל:

הלכה י

מתה כשהיא וכו'. כתב הר"ן בפרק האשה שנפלו בשם הרמב"ן שרבינו מפרש דהויה דאביי ורבא לפרוקי דב"ש איתמר ורבא ה"ק אי נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכ"ע ידו עדיפא מידה דודאי ס"ל בכל מקום דאיהו מוחזק טפי מינה הילכך לב"ש דמספקא להו זיקה אי נישואין עושה נכסים בחזקת יורשי הבעל הן ומיהו לב"ה פשיטא להו דאפי' אירוסין ודאי אינה עושה הילכך ל"ש נפלו כשהיא שומרת יבם ול"ש כשהיא תחתיו דבעל לעולם נכסים בחזקת יורשי האב ולפיכך כתב דמשפחת בית אביה יורשים נכסי מלוג בסתם דמשמע אפילו נפלו תחתיו דבעל והוא ז"ל מפרש נכסים בחזקתן נכסי צ"ב כפירוש רש"י ומאי בחזקתן יחלוקו עכ"ל:

הלכה יג

הניח פירות תלושין וכו' ואין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו וכו'. כתב *הריב"ש שעכשיו שנוהגים לכתוב בכתובות מטלטלי אגב מקרקעי דמטלטלי משתעבדי מן דינא ולא מן התקנה ימכרו כל מטלטלי בעלה וילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות ואם מכר היבם אפילו המטלטלין או חלק עם אחיו לא עשה כלום ואפילו אם הוא תפוס מטלטלין יוציאו כל הנכסים מידו וילקח בהם קרקע ואפילו אם היה חייב לאחיו חוב צריך להוציאו מידו וילקח בו קרקע: *[לשון הריב"ש תמצא בב"י סי' קסח]

הלכה טו

האשה שמכרה או נתנה אחר שנשאת בנצ"ב וכו' לא עשתה כלום. כתב הריב"ש שאין בכלל זה אם נתקבלה נדונייתה ומחלה השיעבוד דהא ודאי פשיטא דמועיל:

הלכה יח

כיצד האשה שמכרה וכו' או נתנה לבעלה מנצ"ב וכו'. כתב ה"ה יש דברים בהשגות שנראה מהם שאם מחלה כתובתה לבעלה וכו'. ואין כן דעת רבינו והרמב"ן והרשב"א ואין מחילתה לבעלה מועלת אלא בעיקר הכתובה והתוספת וכו'. ואני אומר שמדקדוק דברי רבינו נראה דהא דלא מהני מחילתה או מכירתה לבעלה בנצ"ב דוקא בשטענה

נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל זמן שלא טענה כן מחילתה ומכירתה לבעלה קיימים שהרי כתב חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה משמע בהדיא דלא מהניא האי טענה אלא לענין שתחזור בכל עת שתרצה אבל כל זמן שלא חזרה מחילתה ומכירתה קיימים. ובמ"ש ה"ה שדעת רבינו שאם מחלה נצ"ב לבעלה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי יש לדון דרבינו לא איירי אלא במוכרת או נותנת ולא במוחלת ואיכא לאפלוגי בינייהו כעין מאי דמפליג הרא"ש בתשובה דמוכרת או נותנת לבעלה אינה אלא במסלקת שיעבודה מאותם קרקעות ובהא שייך איבה לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה [אבל במוחלת לא מצי בעל לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה] דאדרבה כל זמן שכתובתה מרובה לא תהא קלה בעיניו לגרשה ואדרבה היא תאמר לו עיניך נתת בגירושין כדי שאהא קלה בעיניך:

הלכה כג

נפלו לה עבדים זקנים וכו'. הטור כתב איני יודע למה פסק חד כחכמים וחד כרשב"ג ע"כ. וגירסתו הטעתו שהיה גורס בשניהם רשב"ג והאמת שהיה גורס רבינו גבי זיתים ר' יהודה במקום רשב"ג וכמ"ש ה"ה והר"ן:

הלכה כז

וכן המוכרת כתובתה בטובת הנאה וכו'. בפרק החובל (ב"ק דף פ"ט):

הלכה כח

ולד בהמת מלוג שנגנב וכו'. פרק האשה שנפלו (כתובות דף ע"ט):

הלכה ל

הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה וכו'. כתוב בספר התרומות שהבבא הראשונה היא מדתניא בפרק חזקת (ב"ב דף נ"ב:) וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית וכו' עד עליה להביא ראיה ומינה שאם לא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית שהיא נאמנת לומר מבי נשא או מתנה היו וגדולה מזו אמרו אימור מעיסתה קמצה ותניא בתוספתא דבתרא פרק ט' האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית בשל בעלה והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה הרי הן של בעלה ואם אמרה ממון ירשתי מבית אבי אבא יעשה מפורש כפירושו כלומר יעשה מפורש כפירושו של דבר שהיא אומרת ולא בסתום שתהא מבררת שדבריה אמיתיים ומינה שאם לא היתה נושאת ונותנת בתוך הבית תהיה נאמנת אע"פ שאין ידוע לנו מהיכן היו לה והוכיח כן גם מהירושלמי שכתב ה"ה וכתב ג"כ שהיא טוענת שמא ולפיכך אין משביעין אותה אלא מחרים סתם מתקנת הגאונים. ושתי פסקות אחרונות סמכו ענין לו (דף נ"א:) אין מקבלין פקדונות לא מן

הנשים ולא מן העבדים וכו' וכולן שאמרו בשעת מיתתן וכו' ואם לאו יעשה פירוש לפירושן ופירש הר"י ן' מיגש ואי לא חיישינן שמא להבריח אותו מבעלה כדי שלא יירש אותו ממנה הוא שאמרה כך. למדנו מפירושו שאינה יכולה לטעון שום טענה להוציא מה שבידה מירושת הבעל וכשהיא טוענת במתנה נתנם לי הרי הוא יורש אותה אבל אם נאמין אותה במה שטוענת שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לך רשות בהן אלא אעשה בהם מה שארצה לא קנה יתהון בעל לא לפירות ולא לירושה וטעמא דמילתא דלא מהימנא להוציא מה שבידה מירושת הבעל לפי שאינה נאמנת אלא למה שיכולה לעשות בחייה אבל לענין דברים שבאים לאחר מיתה אינה נאמנת משום דבההיא שעתא ליתא בעולם וחוזרים הם לאנשים אחרים. ומ"ש הרב בפיסקא מציעתא והרי הם בחזקת הבעל שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה לדבריה אף לענין פירות קאמר וכ"ש לענין ירושה. וכתב עוד מיהו אי הוו מטלטלין ידועים לבעל בכה"ג לא היה אומר הרב והן כעין דברים העשוים להשאיל ולהשכיר אלא מטלטלין דומיא דמעות קאמר עכ"ל:

הלכה לה

הורו הגאונים שנצ"ב אע"פ שפחיתתן על הבעל וכו'. ומ"ש מנהג פשוט הוא זה היה בדורו ובגלילותיו ולא שפשט בכל העולם כמו שראינו בעינינו וכבר כתב הוא ז"ל בפרק שאחר זה שיש מנהגות רבות בנדוניא חלוקים זה מזה וכל הכונס סתם כונס כמנהג המדינה וכו' עד והוא שיהיה אותו מנהג פשוט בכל המדינה הרי ביאר שאם אין המנהג פשוט בכל המדינה אין הולכים אחריו כנגד דין הגמ': והוי יודע שהמנהג הזה שכתב רבינו בשם הגאונים לא נאמר אלא במקום שנוהגים לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בכך וכך וכלי פלוני בכך וכך כמו שנוהגים עוד היום בני רומניא והמערב אבל כגון אנו שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות אלא כוללים הכל וכותבין הכניסה לו בבגדים ותכשיטין כך וכך פרחים אין מקום לאותו מנהג כלל וזה דבר ברור:

יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו וכו'. כתב הרא"ש נראה כפר"ש דמיירי בשהכניס צרתה לביתה והיא משמשת לכל בני הבית כבתחילה אלא שייחד אותה לצרה להיות תדירה לשימושה ולא נתמעט רווח ביתא שכן דרך [השפחות] לשמש לארחי ופרחי ולכל הנכנסים לבית עכ"ל. והטור כתב הכניסה לו שתי שפחות יכול לייחד אחת מהן לאשה אחרת שיש לו שתשמשנה לדעת הרמב"ם אפילו בבית אחר שכתב יש לבעל לכוף וכו' אבל לפירש"י אינו יכול להוציאה מן הבית ליחדה שתשמש לאשתו אחרת עכ"ל. דקדק הטור מדכתב רבינו בבית אשה אחרת משמע דאפילו היא בבית אחר רשאי וכבר היה אפשר לדחות דבייחד לה בית בתוך ביתו מיירי אלא דמדכתב בסיפא דאינו

יכול להוליכה לעיר אחרת משמע הא באותה העיר אפילו בבית אחר מותר. ואפשר שטעמו מפני שהוא ז"ל מפרש מה שאמרו והא קא רווח ביתא היינו לומר דכשהשפחה או העבד משמשים אותו בבית אשה אחרת איכא רווח ביתא של בעלת העבדים שאינה צריכה לשמשו אז ומה לה אם ישמשוהו בביתה או בבית האחרת כיון שלא נוסף לה שימוש בשביל כך וזהו שדייק רבינו לכתוב שישמשו אותו בבית אשה אחרת דמשמע דדוקא במשמשים אותו מיירי אבל אם אינם משמשים אלא לאשה האחרת לא ובעיר אחרת אפילו משמשים אותו לא משום דכשהם בעיר אחת [אע"פ שמשמשים אותו בבית אחר] אחר שיגמרו שימושו בבית האחר אפשר לבא אצלה לשמשה לסייע לשפחות האחרות משא"כ כשהם בעיר אחרת א"נ דכשהוא בעיר אחרת ליכא רווח ביתא שאין שימושו מוטל עליה. וה"ה כתב שדעת רבינו כפירש"י ולא שת לבו לדקדק בזה ומ"ש הוא הנכון:

פרק כג

הלכה א

ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו. מדקדוק דברי רבינו נ"ל דלא לענין שיועיל הקנין אחר שנשאת לענין הפירות אע"פ שלא כתב לה אלא דין ודברים אין לי בנכסייך קאמר וכדמשמע מדברי ה"ה דא"כ אין בין ארוסה לנשואה כלום אלא לענין שיהיה מכרה ונתינתה קיים ע"י שיאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך דאע"ג דבכותב לה ועודה ארוסה א"צ לקנות מידו לשיהיה מכרה ומתנתה קיים ואם קנו מידו* אינו מועיל אפילו למכרה ומתנתה ואם קנו מידו [אחר הנישואין] מועיל למכרה ומתנתה אבל לא לפירות זה נ"ל ברור בדברי רבינו וכן ביארה הטור: *(בב"י סי' צב מועיל אף לפירות אם לא כתב לה אלא עד אחר שנשאה)

הלכה ג

התנה עמה שלא יאכל וכו' ולוקחים בהם קרקע וכו'. בגמרא אהא דאמרינן (דף פ"ג) ולטעמיך הא דתנן ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו' כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירה ה"נ בדשייר כתב הרא"ש מדקאמר בשיירה משמע שהדבר תלוי בה אם תרצה תשייר אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע והרמב"ם ז"ל כתב ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ונראה שסמך [לו] על התוספתא דתניא ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כיצד מוכר פירות וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וכן מצאתי בירושלמי [ר' זעירא וכו' ונראה] דירושלמי פליג אגמרא דידן

וכו' דלפום גמרא דילן לא אמרינן מוכר פירות ולוקח בהם קרקע אא"כ שיירה ולקחה בהם קרקע עכ"ל. והר"ן כתב כלשון הזה מדאמר בשיירה משמע דכי אמרינן לעולם הוא אוכל פירי פירות דוקא בדשיירה ממילא אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע אלא שהרמב"ם כתב בפרק כ"ג מה"א ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וסמך לו על התוספתא דתניא במכילתין עכ"ל:

הלכה ח

הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג וכו'. כתוב בדפוס * קוסטנטינא במגיד משנה חסר מכאן לתשלום הלכות אלו והתחלת הלכות גירושין עד פרק ג' ולא נמצא בשום העתק עכ"ל. ובתשובת הריב"ש ג"כ כתוב שלא נמצא אצלם מגיד משנה משלשה פרקים של התחלת הלכות גירושין מתחלת זה הפרק עד דיבור המתחיל אבד במקום שהשיירות מצויות שבפרק שלישי ואינו מפרישת הרב המגיד אלא דברי ** תלמיד עכ"ל: *(גם בדפוס ויניציא שנת רפ"ד כתוב כן) **(ואני אומר שמכאן לתשלום הלכות אלו ודאי פירוש המ"מ הוא שנמצא אח"כ בשום העתק ראיה לדבר שבפרק כ"ה דין י"א המתחיל האיש שנולדו בו מומין כתוב בפירוש ה"ה וז"ל בלא כתובה כנזכר פרק י"ד וכבר כתבתי שם שאין דינו בכפיית הבעל נכון ע"כ אולם מהתחלת הלכות גירושין עד אבד במקום שהשיירות מצויות צדקו דברי הריב"ש כי הם דברי איזה תלמיד ושינוי לשונו מוכיח עליו):

הלכה יג

איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין וכו'. משמע דאתי במכ"ש דכמה אתה נותן לבנך דא"ר גידל וכמ"ש ה"ה ועוד יש להביא ראיה מדאיתא בר"פ הנושא איתמר האומר [לחבירו] חייב אני לך מנה [בשטר] ר"י אמר חייב ור"ל אמר פטור ואותבינן לר"ל מדתנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים מאי לאו כה"ג לא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל ופירש"י בשטרי פסיקתא החתן והכלה פוסקים תנאים שביניהם בפני עדים והעדים חותמים עדות גמורה וא"ת א"כ מאי למימרא איצטריך כגון דליכא קנין אלא דברים ואשמועינן כדרב גידל דלא בעי קנין ע"כ. והרי נושא אשה ופסקה שיזון את בתה האיש והאשה הם שפוסקים ע"י עצמם וקתני שפסיקתם קיימת וכדרב גידל אלמא דרב גידל אף באיש ואשה שפוסקים ע"י עצמם היא ואע"ג דהאי אוקימתא לר"ל איתמרא לא משמע דניפלוג עליה בהא לענין דינא. וכתב הריב"ש צריך שיתנו כן בשעת קידושין כלשון רב גידל עמדו וקדשו ואפשר דה"ה בשעת נישואין אע"פ שכבר קדשו דבההיא שעתא הוי גמר החיתון ואיכא איקרובי דעתא ורב

גידל נקט וקידשו לרבותא דבקידושין לחוד מהני אע"פ שלא נזכר התנאי בשעת נישואין וכן נראה מלשון הרמב"ם פרק י"א מהלכות מכירה שלא הזכיר שם אלא שעת נישואין:

הלכה יד

ומ"ש רבינו שפסק לבתו בין קטנה בין גדולה. שם (דף ק"ב:) האלהים אמר רב אפי' בוגרת. ומ"ש ובנישואין ראשונים ירושלמי כתבו הרי"ף שם ומשמע דכשפסקו האיש ואשה על עצמם אפילו בנישואין שניים לא בעי קנין וכתב הריב"ש שכן נראה מדברי רבינו: ודע שאע"פ שרבינו לישנא דרב גידל נקט ונאמרו בו פירושים יש לומר שסובר כפירוש רשב"ם דדוקא עמדו וקידשו לאלתר מתוך הדברים אבל שלא בשעת קידושין אינו מתחייב עד שיקנו מידו או שיכתוב שטר וכ"כ הטור שהוא דעת רבינו ויש ללמוד כן ממ"ש גבי פוסק לזון את בת אשתו והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו וכו' וכתב עוד בסוף הפרק ואם פסקו בשעת הקידושין ולא היה שם קנין וכו' אלמא דלא אמר רב גידל אלא במתנה בשעת הקידושין וה"ה לשעת הנישואין כמ"ש הריב"ש הא לאו הכי לא:

הלכה יז

הנושא אשה ופסקה עמו שיהא זן את בתה כך וכך שנים וכו' והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין וכו'. איכא למידק דהא בגמרא לא אוקימנא האי מתניתין בשטרי פסיקתא וכדרב גידל אלא לר"ל אבל לר"י לא צריך לאוקומי בהכי ומאחר דקי"ל כר' יוחנן למה כתב רבינו אוקימתא דאוקימנא לבר פלוגתיה וי"ל שרבינו סובר כרבותיו שהורו שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאזון אותך חמש שנים והיינו טעמא דמהני גבי מזונות בת אשתו לפי שנפסקו בשעת הקידושין שאז הם דברים הנקנים באמירה וכמ"ש הוא ז"ל בפרק י"א מהלכות מכירה וכיון שכן אפילו לר"י אית לן לאוקומי מתניתין בשטרי פסיקתא וכדרב גידל וה"מ למימר ר"ל וליטעמיך דבר שאינו קצוב הוא אלא מאי אית לך למימר בשטרי פסיקתא לדידי נמי אלא דלא חש כדאשכחן בכמה דוכתי. וכ"כ רבינו בפרק הנזכר וז"ל חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסות חמש שנים אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד שזו כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה וכן הורו רבותי. ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהא זן את בתה חייב [לזונה] מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנים באמירה עכ"ל. והראב"ד כתב על הוראת רבותיו שלא ידע מאין הורו כן דהא בגמ' משמע איפכא וה"ה דחה ראייתו ומ"מ כתב שאינו יודע מקום להוראה זו ושדעת הרמב"ן והרשב"א בתשובותיהם כדעת הראב"ד ואני כתבתי שם טעם להוראה זו. ומ"מ

קשה בדברי רבינו שכאן כתב והוא שיתנו על דבר זה בשעת קידושין אבל שלא בשעת קידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו דמשמע בהדיא דכל שקנו מידו אפילו שלא בשעת קידושין חייב ובפרק י"א מהלכות מכירה כתב שהמחייב את עצמו לזון את חבירו כך וכך שנים אע"פ שקנו מידו אינו משתעבד וכו' אם לא שפסק בשעת נישואין. וי"ל דכשהוא בשעת קידושין באמירה בעלמא סגי וכדרב גידל וכשהוא שלא בשעת קידושין כלומר שכבר עברו הקידושין אבל לא נשאו עדיין מתוך שהות על עסקי הנישואין מהני התנאי דכיון שעדיין לא נשאו שייך קצת לומר מיגו דמחתני אהדדי גמרי ומקנו ומתוך שכבר קידש לא דמי לענין נישואין ולכך צריך קנין או כתיבה וזהו שכתב בהלכות מכירה ומפני מה הפוסק דבר עם אשתו וכו' כלומר פוסק לזון את בת אשתו אפילו בקנין מפני מה הוא חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנים באמירה כלומר אע"פ שאינם נקנים באמירה אבל הם דומים להם מתוך שעדיין לא נשאה. ועי"ל דשלש חילוקים בדבר לחבירו אפילו בקנין לא מהני אבל לבת אשתו אם קיבל עליו [לזונה] בשעת קידושין או נישואין סגי באמירה בעלמא ושלא בשעת קידושין או נישואין בקנין מהני. ועי"ל [דכי אמרינן] שדברים הללו נקנים באמירה היינו דוקא בשעמדו וקידשו מתוך הדברים אבל בשלא עמדו וקידשו מתוך הדברים מתוך שעסוקים בענין נישואין ועדיין לא נשאה מהני קנין:

הלכה יח

מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידם וכו'. הכי אוקמוה בגמרא כמו שכתב ה"ה. ומ"ש או שחייב עצמו בשטר כלומר אם צוה לכתוב שטר הרי הוא כשאר שטר חוב שגובה מנכסים משועבדים:

פרק כד

הלכה ב

אבל הנושא אשה ולא הכיר בה וכו' אבל תוספת יש לה. שם מימרא דשמואל ובריייתא (כתובות דף ק"א) נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון ממאנת וחברותיה מנה ומאתים אין להן תוספת יש להן. ומפרש רבינו דחברותיה היינו שנייה ואילונית השנויות במשנה בהדי ממאנת וכ"כ הרי"ף. ותמה הראב"ד עליהם ופירש הוא דדוקא אשנייה קאי ומשום דאיכא שניות טובא קרי להו חברותיה דאילו אילונית שלא הכיר בה כיון שהיה מקח טעות אפילו תוספת אין לה וכתב הר"ן דלפי זה י"ל דבשנייה נמי דוקא בהכיר בה ואין זה נכון ועוד דבירושלמי מפורש כדברי הרי"ף עכ"ל. ומ"ש רבינו ואין

לה מזונות ואפילו לאחר מותו כלומר דליכא למיחש דילמא תעכב גביה דהא מת הוא אפילו הכי אין לה מזונות ולמד כן מדאמרינן בפרק יש מותרות דאלמנה לכ"ג אין לה מזונות מחיים ויש לה לאחר מיתה ותניא התם אלמנה יש לה מזונות שנייה אין לה מזונות אלמא דהיכא דאית לה לאלמנה דהיינו לאחר מיתה לית לה לשנייה:

וכשכופין אותו וכו' אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. זהו פירוש למה שאמרו במשנה (כתובות דף ק':) ולא פירות וכך אמרו בירושלמי וטעמא משום קנסא ורש"י פירש בע"א:

הלכה ג

ולמה אין להן עיקר ויש להן תוספת וכו'. גם רש"י נתן טעם זה. ומ"ש כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו היינו לומר דדוקא אם הוא מוציאה יש לה תוספת אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דאדעתא למיפק לא אקני ליה:

הלכה ד

ולמה לא חילקו בשנייה וכו' מפני שהיא מדברי סופרים עשו בה חיזוק. לפי זה חלוצה כיון שהיא מד"ס אין לה כתובה והא דתנן בפרק אלמנה ניזונת (דף ק':) אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה וכו' יש להן כתובה אשגרת לישן הוא שכן דרך בכל מקום לשנות חלוצה בהדי גרושה ולא משום דדינם שוה לענין זה א"נ דאתיא כההוא לישנא (יבמות דף פ"ה:) דקאמר זו היא מרגילתו ולא קי"ל כוותיה משום דכיון דספיקא דלישני הוא מספיקא לא מפקינן ממונא:

אבל אם נשא אחד מחייבי לאוין וכו' או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה. טעמו בחייבי עשה מדתנן בפרק אלמנה ניזונת (דף ק') הממאנת והשנייה והאילונית אין להן כתובה וכו' אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה ואמרו בגמרא (דף ק"א:) כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי כלומר לאחר שחילק באילונית ופירש הכיר בה יש לה כתובה שנאה לאלמנה אצלה וקאמר אף לאלמנה שהכיר בה נמי ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה [וכן פירש רש"י] וסובר רבינו שמאחר שלא שנו שם חייבי עשה באותה משנה בין הכיר ללא הכיר כחייבי לאוין ואיסורי דרבנן ש"מ דחייבי עשה בין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה ואינם דומים לחייבי לאוין מפני שאיסורן קל ולא לד"ס שצריך חיזוק וכן יש ללמוד מדאמר רב הונא דאלמנה לכ"ג בין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה ואידחי משום דכי קתני אלמנה לכ"ג אפלוגתא דאילונית קאי אבל חייבי עשה דליכא למידחי הכי ויש טעם בדבר אית לן למימר דבין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה:

הלכה ז

והיאך דין נשים אלו בנדוניא שלהם וכו'. מ"ש ה"ה בתירוץ הקושיא שהקשה נתבאר יפה בדברי הר"ן שכתב וז"ל ולפי זה צ"ל דהא דאמרינן דרב נחמן פליגא לאו דפליגא אעיקר מימרא דרב כהנא משמיה דשמואל אלא לומר דפליגא אמימרא דרב שימי בר אשי דאמר שמע מינה מדרב כהנא דס"ל דרב כהנא לא השוה שנייה לשאר נשים וכו' * (דאמר דאין לה בלאות דנכסי מלוג וטעמא משום דקנסו לדידה בדידיה הא אשה כשירה גובה אותה ממנו ואע"ג דליתנהו אלמא ס"ל עיילא ליה גלימא קרנא הוי) אבל אנן ס"ל דרב כהנא ור"נ לא פליגי לפי שרב כהנא משוה שנייה לשאר נשים אלא דאי לאו משום קנסא היה ראוי שישלם הבעל כל מה שבלה בתשמישו מנכסי מלוג שלה *לפי שכיון שאין לה כתובה לא היה ראוי שיגיע לבעל שום דבר מהדברים הראויים לבעל ואין לו עסק בנכסי מלוג וראיה לפירוש זה מדפרכינן אממאנת אי דליתנהו אידי ואידי לית לה. ואי ס"ל דנכסי מלוג קרנא הוי א"כ שלא ברשות הוציאה ואמאי לא יחזירם אלא ודאי דסמכינן אר"נ דאמר פירא הוי ואם כן כשהוציאם ברשות הוציאם אלמא ס"ל לגמרא דרב כהנא ורב נחמן לא פליגי: *[מכאן ועד קרנא הוי לא נמצא בדברי הר"ן]: *[עיין בלשון הר"ן שהוא סיגנון אחר ולפי שהשינוי רב לא שלחתי יד לתקנו]:

הלכה ח

היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה וכו'. דין האילונית נלמד ממה שאמרו שם בגמרא (כתובות דף ק"א) גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נצ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה והתם אירשא דמתניתין קיימי וירשא דמתניתין בלא הכיר בה מיירי דהא קתני סיפא ואם מתחלה נשאת לשם אילונית וסובר רבינו שמאחר שבמשנה נשנו חייבי לאוין עם אילונית כמו שאמר בגמרא שכתבתי לעיל דכי קתני לאלמנה אפלוגתא דאילונית קאי דינם שוה בכל וכיון דבאילונית אם לא הכיר אמרינן אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה ה"ה בחייבי לאוין שלא הכיר בהם וכ"כ הרי"ף:

הלכה ט

והממאנת אין לה בלאות כלל וכו'. גם זה נלמד ממ"ש בסמוך שאמרו בגמרא אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלא ולפי הטעם שכתבתי למעלה נראה דדוקא בשבלו מחמת תשמיש אבל אם מכרם חייב לשלם:

הלכה י

מי שזינתה תחת בעלה וכו'. אע"פ שכבר נתבאר למעלה חזר רבינו לשנותו לסמוך לו ענין עוברת על דת וחברותיה:

ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת על דת משה וכו'. ברייתא פרק אלמנה ניזונת נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת [משה] וחברותיה אין להן תוספת וכ"ש מנה ומאתים והיוצאות משום ש"ר נוטלת מה שלפניה ויוצאה. ומשמע לרבינו דכי היכי דאין לה תוספת ה"ה לנדוניא שאינה בעין דדוקא בבלאותיה קיימים הוא דאמרינן שם (דף ע"ב) אם היא זינתה בלאותיה לא זנו אבל נצ"ב שאינם קיימים אף עוברת על דת מפסדת אותם ולזה הסכים הר"ן:

הלכה יא

והיאך יודע דבר זה וכו' ואחר שאכל או בא עליה שאל אותו פלוני וכו'. כלומר דאילו קודם לכן יכולה שתאמר משטה הייתי בך וכשהייתי רואה שהיית רוצה לאכול או לבעול לא הייתי מניחך:

הלכה יב

או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה. כך היא הגירסא הנכונה:

או שהיתה מקללת וכו'. שם (דף ע"ב:) אמתני' דקתני מקללת יולדיו בפניו א"ר יהודה אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו וכו' אמר רבא דאמרה ליה ליכלי' אריה לסבא באפי בריה. ומפרש רבינו דרב יהודה ורבא פליגי דלרב יהודה אפילו קללה אבי בעלה בפני בן בעלה ולרבא עד שיקללנו בפני בעלה ופסק כרבא דבתרא הוא:

הלכה יג

עזרא תיקן וכו'. בפרק מרובה (ב"ק דף פ"ב) ומ"ש שאם לא חגרה לא עברה על דת פשוט הוא מאחר שלא הזכירוה בגמרא:

הלכה טו

כיצד היא יוצאה משום ש"ר וכו'. קצת דברים אלו מבוארים בפרק ב' דיבמות (דף כ"ד כ"ה) וקצתם בירושלמי פרק המדיר. ומ"ש שאינה צריכה התראה. פשוט הוא שכיון שעברה כבר נאסרה על בעלה ותו לא שייך התראה:

הלכה טז

עוברת על דת וכו' אין כופין הבעל להוציאה. אע"ג דהאי בעיא לא אפשטא כתבו ה"ה והר"ן בשם הרשב"א דאיפשיטא מההוא דבעל שמחל על קינויו. ול"נ דאפשר לומר

דאיפשיטא מדאמרינן בפרק ב' דיבמות וב"ד בעדים הוא דמפקי כלומר בעדי טומאה דוקא:

הלכה יז

מי שראה אשתו וכו' לפיכך משביעה בנקיטת חפץ. כתב ה"ה לא נתברר לי טעמו וכו' ובודאי אם יש שם ע"א מן הדין הוא שתשבע להכחיש העד אבל אם אין שם עד כשר אע"פ שהבעל אומר שראה הדבר למה תשבע כיון שאין רגלים לדבר וכבר השיג עליו הרמ"ך עכ"ל. ואני תמה עליו דאיפכא ממש הוי דכשהוא עצמו ראה שזינתה היא מוציאה שטר כתובה והוא טוען פרעתיך ודאי ואם תרצה להפרע אומר לה תשבע לי שלא פרעתיך שצריך לישבע בנקיטת חפץ שלא פרעו כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מ"א) ונתבאר בדברי רבינו פי"ד מהלכות מלוה אבל כשהוא לא ידע שזינתה אלא ע"פ עד אחד הוי כאומר שמא פרעתיך שאין בעל השטר צריך לישבע והא דתנן בפרק הכותב (כתובות דף פ"ו) עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה התם כשהבעל טוען ברי וכך הם דברי רבינו שכתב לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה אם ראה אותה בעצמו כלומר דוקא אם ראה אותה בעצמו הוא שמשביעה אבל אם לא ראה הוא בעצמו אע"פ שהוא טוען כן ע"פ ע"א אינו משביעה וכדמסיים בה אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה כך היא הגירסא הנכונה וכך הוא בטור. ודייק רבינו לכתוב משביעה ולא כתב צריכה לישבע מפני שהטוען על שטר חוב פרעתיו אומרים לו זיל שלם ואם טען ישבע לי שלא פרעתיו אז אומרים לו שישבע כדאיתא בפרק שבועת הדיינין וכתבו רבינו בפרק י"ד מהלכות מלוה:

הלכה יט

האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה וכו'. בס"פ ד' אחים (יבמות דף ל"ג:) שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה בזה וכו' מפרישין אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן פי' ואח"כ מחזירים אותם. ומ"ש או באונס ברייתא בס"פ נערה שנתפתתה:

הלכה כה

אמר לה בינו לבינה וכו' ה"ז אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי סוטה. יש לתמוה דמאי איריא בזמן הזה אפילו בזמן דאיכא מי סוטה נמי אינו יכול להשקותה אא"כ קינא לה בפני שנים ונסתרה בפני שנים וכמו שפסק רבינו בפ"א מהלכות סוטה. ואפשר שנגרר אחר לישנא דגמרא דאמר לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי

עם איש פלוני דילמא קי"ל כר' יוסי בר' יהודה דאמר קינוי ע"פ עצמו וליכא השתא מי סוטה למבדקה:

פרק כה

הלכה ב

דבר ידוע הוא וכו' ואינם גזירת הכתוב. כלומר שאילו היו גזירת הכתוב לא היינו מחלקים בין מקום למקום כיון שכך גזרה תורה:

הלכה ו

בא על אשתו וכו' ושהה כמה ימים. תמיהה לי מה צורך לשהות כמה ימים הא בחזקה דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו אפי' טען טענת מומין מיד אחר שבעל אין שומעין לו. וי"ל דלרבותא נקט שהה כמה ימים אע"ג דאיכא למימר מוכחא מילתא שלא הכיר באותו מום עד עכשיו מדלא הזכירו עד עתה קמ"ל: א"ה אבל בדברי ה"ה נראה דדוקא בא עליה ושהה מדכתב שהוא דוקא כשלא בעל או שלא שהה ונ"ל פי' או אפילו בעל אלא שלא שהה וכן מוכח מדסיים אבל אם בעל ושהה כו' ש"מ דתרתי בעינן. וראיתי בפרישה סי' ל"ט ס"ק כ"ח שכתב דבחד סגי או בעל או שהה וסיים וכן משמע לשון המ"מ ע"ש. ודבריו תמוהין דלפע"ד מוכח להדיא מלשון המ"מ להיפך וכמ"ש]:

הלכה יב

נעשה האיש מוכה שחין וכו'. לאו למימרא שנעשה אחר שנשאה שאפילו היה מוכה שחין מקודם שנשאה מאחר שאפילו היא רוצה אין שומעין לה: סליקו הלכות אישות בריך רחמנא דסייען: